DIN PUBLICAȚIUNILE CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA SECUNDARĂ — No. 8

OVID DENSUSIANU

Antologie Dialectală

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

MCMXV

ANTOLOGIE DIALECTALĂ

DIN PUBLICAȚIUNILE CASEI ȘCOALELOR
BIBLIOTECA SECUNDARĂ — No. 8

OVID DENSUSIANU

Antologie Dialectală

BUCUREȘTI
Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă
MCMXV

In culegerea de texte ce urmează am căutat să dau pe lângă o icoană a vorbirii româneşti din toate ţinuturile, şi câteva elemente pentru cunoaşterea mai de aproape a sufletului şi vieţii poporului nostru; de aceea am dat mai mult loc textelor ce prezintă interes din acest punct de vedere — poeziilor lirice, amintirilor din trecut, povestirilor despre traiul ţăranului, etc. Literatura dialectală capătă în chipul acesta un îndoit interes şi poate lărgì în mai multe direcţii orizontul intelectual al elevilor.

Materialul e luat în cea mai mare parte din colecţiunile de folklor publicate de G. Alexici, I. A. Candrea, P. Papahagi, I. Popovici, Th. Sperantia, A. Ţiplea, V. Vârcol, G. Weigand şi de mine — unele texte sunt inedite (două din cele meglenite, dela pag. 81-86, mi-au fost comunicate de D. Candrea).

Transcrierea s'a simplificat pe cât posibil, pentru a nu îngreuià lectura cu prea multe complicaţii filologice.

Cum această antologie poate servì şi celor care voesc să se iniţieze în unele probleme de filologie, în special studenţilor, am adăugat la glosar şi o parte etimologică, explicând originea cuvintelor mai caracteristice ori mai rari.

Pentru transcrierea sunetelor dialectale am întrebuințat următoarele semne:

å = sunet intermediar între *a* și *o* deschis, pronunțat aproape ca un *oa*.
è=*e* deschis.
ę=*e* deschis din istroromână, pronunțat aproape ca *ea* și corespunzând lui *ă* final din dacoromână.
e=sunet intermediar între *e* și *ă*.
ò=*o* deschis.
ǫ=*o* deschis din meglenită, pronunțat aproape ca *oa* și corespunzând lui *î* și *ă* accentuați din dacoromână.
y = sunetul rezultat din alterarea (palatalizarea) lui *v* dinaintea lui *i*: *yiŭ*=*viu*.
tś=sunet rezultat din alterarea lui *t* dinaintea lui *e*, *i* și rostindu-se aproape ca *č* (*ce*).
dź=sunet rezultat din alterarea lui *d* dinaintea lui *e*, *i* și rostindu-se aproape ca *ǧ* (*ge*).
ś=sunet intermediar între *s* și *ș*.
ź=sunet intermediar între *z* și *j*.
ń=sunetul rezultat din *m* urmat de *i* și pronunțat ca *gn* francez.
l'=*l* alterat (muiat) sub influența lui *i*.
ł=*l* palatal (pronunțat spre cerul gurii și mai slab decât *l* obișnuit).
ṙ=*r* pronunțat cu o vibrațiune mai tare, ca un *rr*.
č=*c* cum e rostit dinaintea lui *e*, *i*.
ĉ=sunet apropiat de *č* (*ce*), dar pronunțat cu o slabă articulare dentală (spre *tś*).
ǧ=*g* cum e rostit dinaintea lui *e*, *i*.

ROMÂNIA

Odată trăïa maĭ binĭe oamenïĭ; să făcea bucate; dĭ-o samă 'ncoa nu să maĭ fac cum s'a făcut. Din ce în ce maĭ răŭ pe toţ aniĭ; ş'a loat Dumnĭezăŭ daru di pe ţară, că s'a răit şî oamenïĭ, nu maĭ ţîn crédere în Dumnĭezăŭ: omoară, fură unu pe altu. Numa care ţînĭe în sama lu Dumnĭezăŭ numa aluïa-ĭ mérge maĭ binĭe.

Mehedinţi.

□

Amărîtă turturĭa
Cîn rămînĭe sîngurĭa
Punĭe cuĭbu 'nt'o nuĭa.
Batĭe vîntu şî i-l ĭa,
Cîn soţîĭoara-ĭ răpunĭe
Niś alta nu-ş măĭ 'mbună.
Trĭéśe frumoasă livĭéde
Şî să duśe dĭe să pĭérde,
Să lasă parc'o să cadă
Şî pe lĭemn vĭérde nu şade;
Cîn şade cîtĭodată,
Pe cîtĭ-o zmicea uscată;
Să bagă 'n dumbrav' adîncă,
Niś nu bea, niś nu mănîncă;
Unĭe vĭéde apă rĭéśe
O turburĭéşte şî trĭése;
Unĭe vĭéde apă ra
O turburĭéşte ş'o bea
Să-ş dĭirĭagă inĭima;

Unĭe ulmă vînătorĭu
Acolo mĭ-o duśe doru,
Ca să dĭa să mĭ-o lovĭască
Să nu să măĭ pedĭepsască;
Dĭestul s'o pedĭepsît:
Śĭ-o pĭerdut n'o măĭ găsît.

Mehedinţi.

□

M'am pomenĭit că mă duśea tata la şicoală; ne 'ncherbam copii cîţ să putśea, aldată ărĭa măĭ mulţ, aldată măĭ puţînĭ. N'ărĭa atunśĭ ca să ne dźea cu sîla, şi dĭecă ărĭa preotu ca să vĭină şî pă noĭ nu nĭe găsa, nĭe 'ncherbam aldată, cîn să putśea. Popa să schimba cu fratśe-săŭ, părăclisier: cîn putśea hăla, cîn putśea hăla. N'avĭam cărţ, avĭam nĭiştśe héle... nĭiştśe slove măĭ mărişoare; şî ărĭa nĭiştśe sămiśercuri dźe fier trimése dźe-acolo, dźela ministru; ărĭa oable, şi care nu ştiĭa-l băga acolo şî-l ţînĭa la arĭeśt.

Mehedinţi.

□

Plecam cu oile toamna dĭin muntĭe, ne dučam pănă la Marea Nĭagră, doboram pe plaĭu Novacilor, o lŭam pe Dealu Muĭeriĭ şî ĭeşam tomna la Craĭova; acolo lŭam drumu 'n jos, trečam Oltu la vale 'n jos şî merğam pe malu Dunăriĭ; trečam Dunărea pe la Olteniţa în ţara turčască; cît îĭ Dobroğa şî cît îĭ Bulgarĭa pe-acolo umblam. Dacă trečam Dunărea nu ne 'ntreba niminea de une viĭ şî un te ducĭ; la Turc plătĭam o sfănţuĭcă pîntru o oaĭe. Ĭera dĭ-aĭ noştĭ dĭe ştiĭa turcéşte şî aşa ne 'nţăleğam.

Merğam cîtĭe şasă săptămînĭ, ş'acolo şădĭam pănă pe la Sfîntu Ghĭorghĭe.

Gorj.

□

Frunzuliţă dă lipan,
N'aţ auzît dĭ-un Jiĭan,
Dĭ-un Jiĭan şî dĭ-un Oltĭan
Şî dĭ-un oţ dă căpitan,
Care umblă pin pădurĭ
Cu şaĭsprăzăce pandurĭ,
Cu ghebe şî cu potúrĭ
Numa găĭtane 'n cusăturĭ,
Umblă pin pădurĭ turbaţ
Rănind *oamenĭ* la ficaţ,
Şî nicĭ unde nu gîndeştĭ
Cu ĭeĭ în drum te 'ntîlneştĭ?
Lumea dac' aşa vedea,
Da jalbă la Caragea,
Domniĭa, cît măĭ curînd,
Poteră la ĭel mînînd.
Da Jiĭanu 'nţălegînd
Tomna la Olt răzîmînd
Şî din gur' aşa grăind:
„Măĭ, podarĭ, frate podarĭ,
Trage podişca dă car,
Că nu-z va fi în zădar;
Trage podu măĭ dĭ-a-drept,
Că-ţ arunc un glonţ în pĭept".
Podarĭu să zăbăvĭa,
Să făcea că să gîndĭa,
Poteriĭ voind să-l dea.
Da Jiĭanu 'nţălegînd
Şî zăbava luĭ văzînd.
Ĭel în sine-aşa zîcînd:
„Decît să mă căcĭulesc,
Să mă plec, să mă smeresc,
La toţ să mă căcĭulesc,
La ce, naĭba, haĭducesc?

Murgu-m ĭestă cam nărod,
Cîn de coamă mîna 'nnod
Trec Oltu ca şî cu pod".
Dacă Jiĭanu-m trecea
În judeţ la Slatina
Ĭel din gur' aşa-m zîcea:
„Haĭdèţ, murguleţ, haĭdèţ,
Nu-z măĭ face păru creţ,
La gazdă vom răsufla,
Vom sufla, vom răsufla,
Şi hodina vom afla.
Gazda-m ĭestă 'n Valea-ra
Şî mĭ-o bate potera,
Şî mĭ-o bate de treĭ zîle,
Ca să mă spuĭe pă mine.
Ţin'te, gazdă, nu mă da,
Nu mă da, nu mă prăda,
Că-ţ cumpăr dĭ-o maloteà
Roşiĭe ca vişina,
Cu florile cît palma,
De s'or mira toţ dă ĭa".
Cîn Jiĭanŭ-aşa-m grăĭa,
Potera mi-l ocolĭa,
Mîĭnile 'n ĭel că 'nfigĭa,
Şî-l ducĭa la Caragea.
Pravila mi-l judeca,
Cu lanţurĭ îl încărca.
Jiĭanu 'n drept de pălat
A stat în loc ş'a cîntat:
„Tot avutu mĭ-e'n bordeĭ,
Am pă vatră un coteĭ
Şî cenuşă 'nt'un uleĭ.
Da nicĭ aĭa nu-ĭ a mea,
C'a tors soacră-mea pă ĭa.

Cîn îĭ trebue să ĭa
Să puĭe şî să se lea.
M'am milcuit, m'am rugat,
Să-m dea boĭ măcar un ceas
Să fac şî ĭo s'ar dĭ-un pas,
Da milă n'a măĭ rămas,
Că 'n samă nu m'a băgat.
Aşa mă 'ntorseĭ şî ĭeŭ
Şî-m zîsăĭ în gîndu mĭeu:
Da-o bunu Dumnezăŭ,
De-o umbla şî plugu mĭeŭ,
Săbioara să-m fac plug,
Pistoalile să-m înjug,
Flinta, etăganu lung,
Strămurare să-m împung,
Să-m puĭ la o parte fes
Şî la colnice să-m ĭes,
Să-m puĭ să-m brăzdez ales,
Undĭ-o fi crîngu maĭ des;
Să-m trag brazda draculuĭ
Din măĭ susu dealuluĭ
Pănă 'n capu satuluĭ,
Drept uşa bogatului".
Aşa Jiĭanŭ-a cîntat
La Vodă 'n drept de pălat.
Pravila mi-l judeca,
Cu lanţurĭ mi-l încărca,
La ognă că-l trimetea.

Vîlcea.

□

Cîn m'am dus ĭo la şicoală, scriĭa învăţătorĭu tabla, şî di pă aĭa cetĭam. Tabla area de macavà, scriĭam cu peană de gîscă. Cerneala o făceam noĭ: făceam noĭ mătăuz dă cîlţ şî dam pă fundu căldăriĭ şî udam cîrpa:

ce să loa di pă căldare storceam şî făceam cerneală şî cu aĭa scriĭam; n'area cerneală atuncĭ. Acum, nu ştiŭ, Bebescu, a stricat şicolile; Domnu ala a zís că di ce să 'nveţă Rumîniĭ carte, să ĭasă desupra lor, şî n'a măĭ fo şicoală v'o cîţva anĭ dă zîle. Păĭ, nu-ş cine-a intrat pă urmă ş'a 'nfinţat şicolile pînă az.

Înăinte de-a'nvăţa la îrtiĭe, punĭa năsîp într'o cutiĭe şî scriĭa cu deştĭu acolo fără condeĭ: *a, b, c.* Ne băga în cerc dă lĭemn, făcut rătund, fiĭecare copil area 'n cercu luĭ şî de-acolo 'nvăţa. Cîtĭodată învăţătorĭu ne bătea, făcea liniĭe dă lĭemn pe atîta şî groasă şî da cu liniĭa cîn nu ştiĭam leţiĭa. Zîcea că di ce n'am învăţat. Păĭ, cu cin să 'nveţ? Ne'nchidea cîtĭ-o zî, doo, ne-aducea mîncare acolò mama. Ĭarna 'nvăţam măĭ mult, vara area la polog, la sapă.

Vîlcea.

□

PĂTRU HAĬDUCU

„Ale! cistite de Petre,
Aĭ, de-ţ boteaz' un finişor,
Fiĭe-ţ în codru de-ajutor".
Dale, Pătru ce-m făcea?
Armele şi le 'ngropa
La o buntureà de fag,
Unde trage Pătru cu drag.
Şi la ĭel ce mi-ş oprĭa?
Oprĭa o luce săbioară,
Ghemuită, ghem făcută,
Adus vîrfu la mărunche.
Dale! Pătru ce-m făcea?
La 'mpăratu că pleca,
Pe poarta mică întra,
Pe 'mpăratu că-l vedea,

Buza 'n patru că-ĭ plezn'a.
Sînge negru că-ĭ pica,
Pe caftan că să sleĭa.
„Luminatè de 'mpărat,
Trupşurel fără păcat,
Leagă mîĭnile 'ndărăt
Cu treĭ frîmbiĭ de mătasă
Şî cu treı de ibrişin,
Aleasa din Sighidin,
Şî dă-m drumu 'n oastea ta,
D'oı scăpa scăpat sa fiŭ".
Mîĭnı 'ndărat ca-ĭ lega
Cu treı frîmbiĭ de mătasă,
Alea din Braşov aleasa,
Şî cu trei de ibrişin,
Aleasă din Seghedin.
Da la ĭel ce mi-ş oprıa?
Oprıa o luce săbioară
Ghemuită, ghem făcută,
Adus vîrfu la mărunche.
La 'mpăratu ca-m pleca,
Împaratu că-l vedea,
Mıinı 'ndărat că-ĭ lega,
Drumu 'n oastea luĭ că-ĭ da.
Dale! Pătru ce-m făcea?
Odata ca-m chiotıa,
Văĭ adîncĭ că răsuna,
Toate sfoarele-ĭ pleznıa,
Drumu 'n oaste luĭ că-ĭ da.
Dale! Patru ce-m făcea?
Scotea luce săbioară
Şî dı-un zid că mı-o trîntĭa,
De rugin' o scutura,
Sus la cer că-m fulgera

Şî pin Turc că-m abătea
Ca un vîntu viforît
Pint' un pòmet înflorit,
Şî cum cădea florile
Aşa cădea celmelele.
Şî cîn fu soarele 'n chindiĭe
Tăĭe Pătru şapte miĭe,
Şî cîn fu soarele-a scăpăta
N'avea Pătru ce lucra,
Numa sta de-ĭ bulduşa,
Şî mul puţîn ce scofelĭa
Treĭ catîrĭ că 'mpovăra,
La 'mpăratu că pleca:
„Luminate de 'mpărate,
Trupşurel plin de păcate"...
Da 'mpăratu ce-m zîcea?
„Du-te, Petre, 'n haĭduciĭe,
Fost-aŭ dăruită ţîe,
Cîtoı sta ĭeŭ în domniĭe
Să staı şî tu 'n haĭduciĭe,
Fost-aŭ dăruită ţîe
Din mica copilăriĭe".

Dolj.

Foaıe verde viţă viĭe,
Drăguţă Sîntă-Măriĭe
Nu lăsa toamna să viĭe,
Că mă ĭa bacĭu 'n miliţîĭe,
Rămîn stînele pustîĭe,
Tîrliţa fără oiţă,
Scăunel fără băciţă
Care face brînza dulce
S'o dea la cĭobanĭ s'o mînce.

Foaĭe verde mărgărit,
Merg vitele păscînd
Şî cĭobaniĭ fluĭerînd
Şî mĭeluşeiĭ vghĭerînd
Şî mamele lor plîngînd.

Dolj.

□

Frunzuliţă ş'un lipan,
Drag mĭ-a fost calu bălan
Şi voĭnicu ĭortoman,
Cal bălan şi şaŭa verde,
Intră 'n codru nu să vede.
Ţîne-l, doamne, nu mi-l pĭerde,
Că l-am maĭ pĭerdut odată,
Am cătat o vară toată.
Ş'altădată un lipan,
L-am găsît în Drăgăşan
Pă scaun dă odolean,
La umbră dă leuştean.

Romanaţi.

□

Strină, strină, strinătate,
Nu mă strina departe,
Că n'am tată să mă cate,
Mama-ĭ bătrînă, nu poate.
Arde-te-ar focu, pădure,
Netăĭată de săcure,
Să facă drumu pin tine
Să văd pe mama cîn vine;
De-aş şti mama c'ar veni
Drumu i l-aş pardosî
Cu năsîp, cu pĭatră mare,
Să viĭe mama maĭ tare.

Răŭ e, doamne, la strini,
Parcă staĭ pe mărăcinĭ;
Mărăcinele te 'nghimpă,
Dar strinu te usucă.

Romanați.

□

După č-a isprăvit mănăstirea, a'nvalit-o cu șîță, a'ntrebat Neagoe pă Manole că maĭ face v'o biserică ca asta. Manole a răspuns după bolta bisericii că asta-i da'nvățătură: „o să fac altele maĭ bune dăcît asta". Neagoe cîn a auzît, a poruncit sa ĭa scările dala biserică: „mulț o să sărăcești tu ca mine?" Și Manole s'a sfătuit cu ailalț dulgherĭ: „ce-ĭ dă făcut să scăpam d'ačastă osînda?„ Micu, unu dîn tîmplarĭ, a zîs catra Manole: „ĭa să ne facem haripĭ, să zburăm ca să scapam". Ș'aŭ făcut haripĭ dă șiță.

„Care dîn voĭ aveț coraj să faceț porneală sa zburaț?" Ș'a zîs Radu: „ĭo o să zbor întîi". Ș'a zburat pănă 'n Cîmpu Rădovanuluĭ ș'acolo s'a lăsat jos, şî ostașîĭ care erea sosîț capu ĭ-a tăiat. Ș'a zburat Sasu la Valea Sasului, ș'acolo ostașu l-a sosît șî l-a omorît. S'a zburat Micu în Valea lu Micu șî l-a tăiat șî pă ala. A zburat șî Manole maĭ pă urmă păna 'n Dealu Neagruluĭ, acolo l-a isprăvit șî pă iel. Ș'a pus sămn ș'a făcut fîntîna șî-ĭ zîce pană az „la Fîntîna lu Manole". A zburat șî Dan păna 'n Valea Danului, șî i să dă numele până az „Valea Danuluĭ".

Argeș.

□

Am auzit c'a fost unu Bucur, cĭoban burlac. Iel a facut o tîrlă dă oĭ în mijlocu cîmpuluĭ. Și dupa aia, după ce-a tîrlit acolo, s'a 'nstatornicit, a facut o bisecuța și 'mprejuru luĭ s'a prăsit unu și al, și din iel sa trage Bucureștiĭ.

□

Muscel.

Verde frunză, nucă seacă,
Maĭcă, inimă dă piatră,
Yin dă mă maĭ vez odată,
Yino, maĭcă, dă mă vez
Pînă sîn grînele verz,
Că daca s'or secera
Mult în cale ti-ĭ uĭta,
Îĭ tot plînge şi ofta,
Nu-ĭ avea dă unde mă lŭa.
Trimete, maică, răspuns,
Pe bătaia vîntuluĭ
Pe arepa corbuluĭ,
Ca să afli, ca să ştiĭ
Dă sîn mort, da sîn viĭ.

Muscel.

□

Auz, maică, cucu cîntă,
Ĭeş afara şi-l ascultă
Dă vez, maică, dă ce cîntă;
D'o cînta dă haĭduciĭe
Intră 'n casa şi-m spune miĭe;
D'o cînta dă alceva,
Uşueşte-l la naiba,
Că-ĭ daŭ una cu flinta.

Dîmboviţa.

□

Estă v'o cincĭ anĭ dă cînd am fos pă Baltă, pă moşie, la gura Cĭulniţiĭ. Am plecat între Sîntă-Măriĭe cincĭ cĭobanĭ cu şasă sute dă oĭ, dîn Valea Sperĭată; am trecut pîn Tîrgovişte, am ţînut drumu pîn Vălenĭ; am făcut ob zîle pîn'acolo. Acolo am pascut oile pînă 'n Crăcĭun şî pe urmă le-am adus îndărăt, pă muscel. Primăvara ne-am dus în munte, la Măra.

Dîmboviţa.

□

Brînca brîncilor,
Sora cĭumilor,
Nu junghĭa, nu cuţîta,
Nu te 'ntinde,
Nu coprinde;
Brîncă albă,
Brîncă tutungiĭe,
Brîncă cafeniĭe,
Brîncă băşîcată,
Brîncă topsîcată,
Ĭeş cu junghĭurile,
Cu cuţîtile,
Dăla [cutare dîn creeriĭ capuluĭ,
Dîn zgîrcĭu nasuluĭ,
Dîn faţa obrazuluĭ,
Dîn jugu gîtuluĭ,
Dîn umeriĭ trupuluĭ,
Dîn fălcile dinţîlor,
Dîn rostu măselilor.
Să ĭeş dîn os în carne,
Dîn carne 'n pĭele,
Să pieĭ.
Să răspieĭ;
Brîncă văcească,
Brîncă boĭască,
Brîncă dă noozecĭ dă felurĭ,
Sa te ducĭ dîn vad în vad
Pînă-ĭ intra în mal.

Olt.

□

Cînd a croit a face armată întîĭ cu funĭa-ĭ prindea; dacă nu-l putea prinde pă flăcăŭ, nicĭ nu-l punea.

Ĭe şaĭzăcĭ dă anĭ d'atuncĭ; nu ştiŭ cine ĭera domn p'atuncĭ; m-e teamă că ĭera unu Caragea; ăla a vîndut

robĭ pă Țîganĭ la boerĭ; cum a ĭeşit Cuzea ĭ-a dăsrobit pă Țîganĭ dă pîn curţĭ.

Cuzea ĭera om bun, galanton, dulce la cuvînt; la oamenĭ a dat pămînturĭ, ĭ-a înlesnit. Să-ĭ uşureze Dumnezeŭ ţărîna.

□ Prahova.

Mĭ-aduc aminte ca az dîn Muscalĭ. Eĭ era oamenĭ marĭ şi bea spirt dă le ruşa nasu, apoĭ ne lŭa la bătae; ce mĭ-este Zău al mare? că aşa este, că nu aveam cuĭ ne jălui, că dacă ne jăluĭam ne bătea maĭ răŭ.

Turciĭ n'au fost oamenĭ răĭ, maĭ răĭ a fos Muscaliĭ. Eŭ n'am văzut Rumîn bătut dă Turcĭ, da dă Muscalĭ, n'am păr în cap.

□ Teleorman.

Cîn m'am născut ĭău a fos războĭelurĭ multe. A rămas Gĭurgĭu pustiŭ. P'aicĭ ĭerea strada asta, a marginiĭ; p'aici ĭerea tabĭe dăla Turcĭ, şĭanţ ca puţu dă adînc, cu gropyĭ dă prindeam ştucĭ ca mîna. Biserica Adurmńirea ĭerea'n pyimniţă jos, între rareĭe, dă frica Turcilor; aicĭa ĭerea poşta, dudaĭe marĭ. Tată-mńeŭ a cumpărat pămînt cu doĭ leĭ vechĭ stînjenu dă pămînt. Tot ĭel spunia dă cîn cu Turciĭ, jice că trăgea cu tunu dă făcea ghiŭleaŭa: fyir, fyir, fyir.

— Mamă, mamă, ĭ-auz, Turciĭ!

Bĭata mamă-mea fugĭa cu mîna tîrîş pă dĭal. Pă la patuşopt, Gĭurgĭu ĭera 'nnecat, ĭăŭ ĭeream băĭat dă cinspece, şaĭspece anĭ.

□ Vlaşca.

Cu boeriĭ trăim greu dă tot, ne dă cîte doo pogoane dă loc, îm parte: unu al mĭeŭ şi unu al boerului. Apăi ne cere zile dă facem cu caru, o zi cu căruţa la un iectar, şi doo cu mîĭnile. Apăĭ facem străport cîtĭ-o chila

la pogon, la gară saŭ la Bucureştĭ. Iĭ dăm şi treĭ puĭ dă găină; pă urmă doŭăzecĭ dă oo, dă lume, dă om. Şi dijma ĭeste îm parte cu arindaşu. Aminterea ne ĭa şi cocenĭ, doozecĭ dă znopĭ dă pogon, şi cincĭ banĭ dă pogon dă pîndărit dă-l silveşte la curtea dînsuluĭ cîn sîn bucatele strînse la tabără.

Ilfov.

□

La Măcinicĭ femeile fac colindeţe micĭ, le dă pîn cuptor ş'apoĭ le pune 'n căldare dă le fĭerbe. Le pune pă urmă 'n cenace şĭ toarnă mĭez dă nucă şi cu zacăr pisat, ş'apoĭ împărţeşte la vecinĭ. Oameniĭ fac noŭă grămez dă gunoaĭe şi le dă foc — ci-că să'ncălzesc morţiĭ ş'apoĭ sădeşte pomiĭ.

Ilfov.

□

Greŭ, tată, greŭ dă tot ĭerea pă vremea Turcilor!... O hi fost ghine şî 'n ţara asta alte dăţ, da atuncĭ ghinele-l lŭa Turcu. Of! plătĭam dajdĭe cincĭ sfanţ la sfert pă an. Plătĭam şaĭzăcĭ dă leĭ claca la ghionoile dă arîndaşĭ, scoghi-ĭ-ar coţofenile, şî nu ne lŭa parale; muncĭam pînă vedeam verde şî tot nu ne plătĭam. Ĭerbărit dă yita mare un sfanţ. Of! sărăcan dă noĭ! Cîn vinĭa cîrpălabu pîntru ghir şî cu dorobanţiĭ cu calcete, ba maĭ avea şî aşcherĭ cu ĭeĭ... ţin'te chĭeptule să nu crăchĭ, îţ vinĭa să ĭeĭ lumea 'n cap, dă n'aveaĭ să daĭ în ceasu ăla. Punea ghicĭu pă noĭ şî dîn pămînt, dîn ĭarbă verde, trebuĭa să-ĭ daĭ.

Apîĭ cîn pornĭa Turcu cu războĭ şí ne lŭa dă beĭlic, p'acolo rămîneam. Rămînea ghĭetele neveste văduve şî ghĭeţiĭ cochilaş pă drumurĭ şî puţin îĭ păsa stăpîniriĭ dă noĭ. Vinĭa Turcĭ negustorĭ dă strîngea yite pă ce apă nu curge şî ne punea dă le plimbam caiĭ pînă să usca năduşala după ĭeĭ; ĭar Turcu întra 'n casă şî punea

pă ghĭata nevastă să-ĭ facă plăcinte. Of! Doamne! răŭ maĭ ĭerea!... Cîn mă gîndesc parcă să cutremură carnea pă mine.

Dă multe orĭ ne trecea decindea, cărîndu-le cine ştiĭe ce. Fel dă fel dă belele — s'a isprăvit. Ş'am dus-o, aşa, tîrîş-grăchiş pînă la vinirea Domnitoruluĭ Cuzea, hi-ĭ-ar ţărîna uşoară, p'acolo pă undĭ-o hi! cîn toate cele ce-ţ spuseĭ să duse, parcă lĭ-a lŭat zăporu. Nĭ-a dat pămînt, a făcut oştire, şcolĭ, a gonit Grecĭĭ şî lĭ-a lŭat moşîile, a oprit ghiru Turcilor şî multe, multe... Ocaŭa luĭ pă undĭ-o hi! Drept om a fost şî tare mîndru ĭerea 'n haĭnele luĭ dă Domn cu apaleturĭ. L-am văzut în treĭ rînduri. Şî n'a trecut mul şî spurcaţiĭ dă cĭocoĭ l-a mîncat fript, mînca-ĭ-ar răzńiriţa să-ĭ mănînce! Bree! parc'a fost ĭerĭ! Ce repede trece vremea, în pohida noastră.

Ialomiţa.

□

Foai verdi peliniţă
Ş'o crangă di garofiţă,
La crijmuţa dim păduri
Cu zidu di chĭatră,
Uni ţini yinu reci ghĭaţă,
Bea voĭnij di dimineaţă,
Bea Din şî Costandin,
Ieĭ bea. benchetuĭa,
Şî di pază cini mi-ĭ păzea?
Îĭ păzea o maĭcă batrînă
Şî din gur' aşa le vorghea:
„Dini, Dini, Costandini,
Voĭ beţ, benchetuiţ,
Da di Mîrjac nu gîndiţ,
Ficĭoraş di Tatar bogat,
Ĭel cu ostea s'a sculat

Dipă voi ca a plecat;
Uni v'or găsi v'or taia,
Ĭar voĭ poati îţ scăpa,
Da ĭar Roman, copchil ńic,
Ficioraş nedońĭrit,
Pă dînsu l-or prinde
Şî l-or tăĭa".
Costandin din grai grăia:
„Frati, frati Romane,
Du-ti şî ti uită
Pă drumu ăl mari,
Pă valea Lăpuşniţii,
Di vez Lăpusniţa 'a 'mflorit
Or Tatariĭ au tăbărit.
Seamă ghini să le iei,
Pă şîrur, pă şîraguri,
Seamă ghini pe steaguri,
De vez ca cîti ńiĭ;
Dac' or hi ca zeci ńiĭ
Ne ajunge la cîti trii,
Dac' or hi ca cinci ńii
Ţ-ajunge numai ţii".
Şî Roman cîn să uita
Aşa de mulţ Tătar videa,
La fraţi nu să mai ducea.
Saghiia în mîna lua
Şî 'ntr'înşii că intra
Şî-i tăia snoch şti
Şî-i grămădea clăieşti.
Îi tăia şî-i mîntuia
Şî din gur' aşa striga:
„Fraţilor, dacă-ţ hi p'aič
Daţ dosu şî fugiţ,
Ca ochiĭ ńi s'au painginit,

Sîngili m'a dovidit,
Că Tatariĭ-am mîntuit."
Şî la fraţĭ că s'a dus;
Fraţiĭ cînd îl aŭ privit
Fată di 'mpărat ĭ-aŭ dăruit,
Că ĭel cu săghĭile a cîştigat
Oraşu cel di Ţarigrad.

Tulcea.

□

În timpurile maĭ dă mult pîn părţile astea ĭera numa Turcı; ĭeĭ trăĭa ghine, făcea plugăriĭe. Maĭ în urmă, după războlu Crimeiĭ, dăla Sevastopol, a vinit şî s'a aşezat Tătariĭ. Aghĭa după războl a vinit în Cavaclar nişte Grecĭ.

Aĭlalţ lăcuitorĭ aĭ Cavaclaruluĭ a 'nceput să să aşeze dăla 1895 încoace. Aştĭa sînt vinitĭ dîn multe părţĭ, maĭ mulţĭ dîn Vlaşca şî Teleorman şî dîn Ardeal.

Constanţa.

□

Maĭ 'nainte vreme, cînd umbla holera pă pămînt, ca să scăpăm dă ıa, ĭacă ce-ĭ făcea: s'apuca o femeıe, lŭa cînipă, o torcea, o năvădea, o ţesea şî făcea o cămaşă dîn astă pînză, care o punea 'ntr'un par la marginea satuluĭ. Cînd vinea holera la satu nostru, dacă găsea cămaşa la marginea satuluĭ o lŭa şî pleca. Alfel nu scăpaĭ dă ĭa.

Într'un sat, dac'a vazut ca nu maĭ scapă dă holeră, oameniĭ a lŭat un băĭat voĭnic, ĭ-a făcut o groapă 'n pămîat, adîncă cît ĭel şî strîmtă, aşa ca să poată sta un om în chicĭoare. A lŭat apoĭ băĭatu, l-a pus în groapă ş'a pus pămînt păste ĭel dă yiŭ şî ĭel a murit acolo. Aşa o scăpat satu dă holeră.

Constanţa.

□

Verdi coliliă,
In deal la podgoriĭă
Unde ń-i drag ńiĭă,
Pă răzor di yiĭă,
Unde ń-i drag ńiĭă,
Supt umbră di nuc
Murgu-ĭ priponit,
Priponu dĭ-argint;
Voĭnicu durmea,
Frumos yis yisa;
Murgu străfita
Șî ńi-l diștepta;
Voĭnicu grăĭa:
„De, murgule, de
Lupchiĭ te-or mînca!
Că ĭăŭ că yisam
Un nă logodeam
Cŭ-o fată di craĭ
To di pisti plaĭ
Șî tu străfitaș
Și mă dișteptaș“.

Brăila.

□

M'am sculat marț dimineața
Bunî, sînătoasî,
Grasî și frumosî,
M'am uĭtat sî văz soari răsărind
Ș'am văzît Muma-păduriĭ viind
Ca o ĭapî nichezînd,
Ca o scroafî gîfăind.
Șî cum a vinit cu gura ṃ'a lŭat,
În pămînt m'a trîntit,
Frica'n trup băgatu-ńĭ-a,
Sinźili suptu-ńĭ-a,

Oasili sdroghitu-ńĭ-a,
Carnea mursăcatu-ńĭ-a,
Mînili legatu-ńĭ-a,
Chiśoarili 'nchedecatu-ńĭ-a,
Limba încurcatu-ńĭ-a,
În stobor di cămeşî 'nfăşuratu-m'a,
Pisti drum m'a aruncat,
M'a făcut din om neom.
A ţîpat şî s'a văĭcărat,
Nimenĭ nu l-a auzît
Numa Maĭca Măriĭa, sfînta Măriĭa,
Żos din śerĭ s'a scoborît
Pĭ-o scarî dĭ-arźint
Ş'a'ntrebat: „śe ţî-ĭ? śe ti vaĭţĭ?
— Cum n'oĭ ţîpa şî nu m'oĭ văita
Cî m'am sculat bun sînătos,
Gras şî frumos
Sî văz soari răsărind
Ş'am văzît Muma-pădurii viind
Ca o ĭapî nichezînd,
Ca o scroafî gîfîind,
În gurî m'a lŭat,
Żos cî m'a trîntit,
Frica'n trup băgatu-ńĭ-a,
Sînźili băutu-ńĭ-a,
Mînili legatu-ńĭ-a,
Oasîli sdroghitu-ńĭ-a,
Carnea mursăcatu-ńĭ-a,
Chiśoarili închedecatu-ńĭ-a,
Limba încurcatu-ńĭ-a.
— Nu ţîpa, nu ti văĭcara
Curînd la [cutare]
Şî ĭa cu foc şi cu tămîĭe,
Şî cu topor,

Oasîli s'or dizdroghi,
Carnea s'o dizmăśelări,
Frica din trup ţ-o işî,
Mînili s'or dizlega,
Chiśoarili s'or dischedeca,
Limba s'a discurca,
Cu tămîĭa-ĭ tămîĭa,
Cu mînilĭ-oĭ lŭa,
Pisti mărĭ negrĭ-oĭ arunca,
Toatî boala luĭ,
Toatî frica luĭ,
Toatî lichitura luĭ,
Din inimî, di supt inimî,
Din criiru capuluĭ,
Din sfîrcu nasuluĭ,
Din faţa obrazuluĭ,
Sî rămîi curat luńinat
Ca Dumnizăŭ śe l-a lăsat;
Discînticu dila mini
Sî leacu dila Dumnizăŭ!

Covurlui.

□

Dă Cuzea ştiŭ c'a vinit odata ića la pod la Brăileanu şî ĭera o frumuseţă mare. Cuzea ăsta a dat pămînt la lume. Ş'atunća a ĭeşît fata lu Ĭordăchiţă Zapciu, că tat-su ĭera boĭer mare, şî fata ĭera gătită numa'n hir dă frumoasă ce ĭera. Şî ĭera acolo frumuseţa dîn toată lumea: cînta lăutariĭ; piste o sută dă scoarţe ĭera pă jos aşternute. Şî ĭera un umbrar frumos făcut acolo, dă n'oĭ maĭ uĭta nu-ş'cît oĭ maĭ trăi. Cuzea ăsta dac'a vinit, a făcut mul ghine 'n ţară, că ĭel a dat la toţ oaminiĭ pămînturĭ. Ferice şî halal să-ĭ hiĭe dă sufletu luĭ!

Buzău.

□

Sîntu-Iliĭe să plimbă năcăjit cu caru pă cer şî-ĭ tot mînios, şî cînd umblă caru faci să tuni. Ĭel nu ştiĭe cînd îĭ ziŭa luĭ şî tot întreabă pă Dumnezăŭ să-ĭ spuĭe, da Dumnezăŭ ştiĭe că-ĭ năcăjît şî nu vrea să-ĭ spuĭe nicĭodată, ca să nu prăpădească lumea.

Rîmnicu-Sărat.

La Chilichĭ nu să cadi să măturı pin casă, nicĭ să coş, să nu 'mpungĭ în chĭeli, să nu daĭ împrumut, să nu scoţ cenuşa, să nu ducĭ la moară, că-ĭ răŭ di tot, îţ mănîncă lupchiĭ ghĭetili yiti or păţăşti omu civa maĭ răŭ.

Rîmnicu-Sărat.

Pi chiśor di munti
Merg oili 'n frunti,
Şî-s noŭă śobanĭ
Cu vătafu-ĭ zăśi.
Unu-ĭ Ungurean,
Di zîli maĭ ńicu,
Di trup maĭ voınicu,
Nant şî supţîrel,
Feţîşoara luı
Spuma laptiluĭ,
Ochişoriĭ luĭ
Mura cîmpuluĭ,
Mură di pămînt
Nĭaźunsă di vînt,
Coaptă la răcoari
Nĭaźunsă di soari.
— N'ioară, ńioară,
Şi-m ĭeştı năzdrăvăńioară?
Di triĭ zîli 'ncoaśi
Gura nu-ţ maĭ taśi.
— Tovărăşîĭ tăĭ,
Iĭ ńi s'a vorghit

Ca să ti omoari
Şî să ńi ti 'ngroapi
În dosu stîniĭ.
Nʃioară, ńioară,
Fluiraşu ńeŭ
Tu să ńi-l puĭ
În vîrf di păltinaş,
Cîn vîntu o bati
Fluiru ńĭ-o zîśi,
Oili s'or strînźi,
Ş'or înśepĭ-a plînźi
Cu lacrîń di sînźi.

Putna.

◻

Sică Dumnezăŭ cînd a urzît pămîntu, śic'a făcut pămîntu maĭ mari ca śerĭu, şî dĭ-acoalea Dumnezăŭ śerea povaţî ba la unu, ba la altu, şi nu-ĭ spunea niminea śi sî facî. Cîn colo ĭaca un ariś işî dintr'o bortî. Cîn l-a văzut Dumnezăŭ s'a dus şî la dînsu şî s'a jăluit. Ariśu la 'nśeput nu vrea ca sî-l înveţî, cî-ĭ ĭara fricî, şî daca văzu cî Dumnezăŭ îş śeri mereŭ povaţă dila ĭel, ĭ-a spus cî sî maĭ îngrămădească pi pămînt la un loc. Cîn Dumnezăŭ a 'nśeput a 'ngrămădi pămîntu, s'a 'nśeput a faśi munţ marĭ şî rîchĭ şî văĭ, şî dĭ-atunś pămîntu-ĭ cu munţ şî văĭ pi ĭel. Dumnezăŭ dac'a văzut c'ariśu l-a 'nvăţat, l-a blagosloyit ca sî trăĭascî şî ĭel ghini pi pămînt, sî nu muşti pi niminea, şî niminea sî nu-l poată omorî, şî chĭelea cu ghinchiĭ luĭ sî ardă în vatra foculuĭ şî sî-ĭ bea omu, cî sîn bunĭ di vătămăturĭ ca doftoriĭe.

Putna.

◻

Nainte timp ĭera foarte frumos timpu. Acu ne-am sărăśit cu toţîĭ. Acuş dacă am doĭ boĭ, acas îĭ ţîĭ. Vacă, śeva, porc, ńic nu putem ţîné. Nainte avém o miĭe de

fălś pintru yite; śî dan cîte triĭ leĭ de yită, acu triĭześ de leĭ de părechĭa de boĭ şî triĭześ de care de snochı să-ĭ duśem la ariĭe. Acu cît luom locurĭ dela boierĭ d'eştĭa, ni le dă'n muncă. Pintrŭ-o juma de falśe o falśe ĭ-an ınunśit, cărate bucatile de mine acolo la arıa boĭerească.

Tecuci.

□

Noĭ cu plugăriĭa trăim. Anu aista o pus oaminiĭ ş'o cultivat şî ţĭutun. Apoĭ ınaĭ ĭe cîte-o yiĭe unde şî unde, cîte la ześe gospodarĭ o rămas un colţîşor, încolo s'o uscat. Dacă n'avem yiĭe nu ne yine bine. Cu yinu ĭera lumea 'ndestulată nainte, da acu te ţîne doŭoześ de franź o pomană.

O babă văduvă făśa atunś cîte ześe pomenĭ şî lua cîte un balerc de doŭoześ de vedre la una. Înainte pe timpu aśela dovedĭa 'n yiĭ omu. Śel śe făśa atunś doŭoześ de vase az niś poame de mîncare n'are să puıe o pomană.

Nu ştim de śe-o cherut, din priśina filocsăriĭ saŭ de-a seśétiĭ? C'apoĭ şî pońiĭ din grădină, cherziś, zarzăĭ, o cherut tot.

Ĭeste la noĭ ş'o leacă de pădure de nuĭele şî de hreapcă, mare nu ĭe, şî'ncolo pămînt de hrană, triĭ părţ răŭ ş'o parte bun. Pune omu pe ĭel păpuşoĭ pentru casă, pentru hrană, pentru gospodăriĭe; cîte-un chic de orz, o leacă de grîŭ, da numaĭ parte din oaminĭ. Care n'are pămînt nu samănă niś de cum. Care n'are alt venit maĭ munśeşte cu zîŭa or cu luna, cu opspreśe şî śinpreśe franź luna. Ţînem şî yite care putem; altu cîte doŭo, triĭ, altu niś de fel; numaĭ parte din oaminı aŭ yite cornorate.

Tecuci.

□

A cuĭ sînt aśeste curţĭ?
Mult îs nanti, minunati;
Dinaintea śestor curţĭ,
Ler domnescu,

Sînt doĭ braz marĭ 'nrotaţ
Di trupinî departaţ,
Di vîrvurĭ amestecaţi,
Ler domnescu,

La trupin' aśestor braz
Estĭ-on pat mîndru 'ncheĭet,
Cu stîlchiĭ galbinĭ di fag,
Ler domnescu,

Cu scîndurĭ albi di brad,
Dar pi dînsu śi-ĭ aşternut?
Cohor verdi mohorît,
Ler domnescu,

Dar pi dînsu śi-ĭ culcat?
Tot źupînu dumnĭaluĭ
Cŭ-a luĭ dalbî źupîneasî,
Ler domnescu,

Cŭ-a luĭ draźĭ di cuconaş.
Aleĭ! dragî soţu ńeŭ,
Multu-mĭ dormĭ şî-mĭ hodicneştĭ,
Ler domnescu,

De ninica nu gîndeştĭ,
Ĭeş afarî şî priveşti
Cum ni ninźi vivorăşti,
Ler domnescu,

Şî gré oasti ni loveşti,
Vînt di varî nĭ-abureşti,
Din spri ponĭiĭ raĭuluĭ,
Ler domnescu,

La curtea 'mpăratuluĭ;
La mulţ anĭ cu bucurii
Şî la noĭ cu veselii,
Ş'amin, boĭerĭ, sî vî hii.

Tutova.

□

An fost în război. Ĭeran leat şeptezăś şî śinś, ţîĭ minte.

An trecut Dunărea ş'an stat la Nicopol, pe urmă ne-an dus la Plevăna şî la triĭzăś şî una agust an făcut atac la răduta Griviţa, cîn s'o şî loat. S'o făcut atacu pe ploaĭe şî s'o loat răduta. Întîĭ ne-o spus colonelu Fotine: „haĭdeţ, băĭeţ, la atac!“. An mers, ne-an dus ş'an făcut aşé ş'o perit lume multă. Merźém pe brînś şî ne aprochiĭam, şî Turśîĭ da focurĭ din rădute. Ĭera ghine de ĭeĭ. Ĭ-an scos de-acolo şî s'o dus în alta şî de-acolo nu ĭ-am maĭ putut scoate pîn spre zîŭa de Andriĭ. Atunś o işît ĭeĭ sîngurĭ, pe la ńezu nopţîĭ, ş'o işît cu atac pe Ruş spre Vidin, că s'o nimerit liniĭa rusască pe la gura Plevăniĭ. O tăĭat Turśîĭ triĭ liniĭ de Ruş, că şedé cum şed butuśîĭ 'n pădure; că da şî Ruşîĭ, da şî Turśîĭ.

De nu ĭera Ruşiĭ, de nu ĭera Plevăna împreźurată de Ruş şî de Rumînĭ si duśé Tursîĭ 'nainte. Pîn la zîŭă o ţînut Ruşiĭ, şî cîn s'o făcut zîŭă s'o văzut, ş'o dat împreźur şî o vinit şî Rumîniĭ. An fost şî ĭeŭ acolo; şî pe urmă s'o predat Turśîĭ.

La triĭ atacurĭ an fost: la triĭzăś şî una agust şî apoi la loatu Plevăniĭ.

Cîn s'o predat Turśîĭ, şedé armele cum şed crenźile 'n pădure; şî carele cu ghĭulele slobode şî boiĭ loaţ. Ĭera slaghĭ şî ĭ-o dat la păscut încolo Ruşîĭ. Ĭera aşé, că Turśîĭ încărcase ca să ĭasă la Vidin.

L'an văzut şî pe Osman, ĭera un om mititeluţ.

Ĭo an fos în răghimentu al paĭspreśelea dorobanţ. Nu ne-o fos frică. Dacă ĭeştĭ acolo śe aĭ să mai faś?

M'o păzit Dumnezeŭ, n'am păţît nińic, c'am agĭuns şî la chept. Da numa m'o fulźerat puţîn la chiśor.

Bacău.

□

Codrule frunză supţire,
Lasă-mă să intru 'n tine,
Nu fac niśĭ-o stricăśune;
Niśĭ-o creangă n'oĭ śunti,
Oĭ lua numa un śot dă brad
Să puĭ coadă la baltag,
Niśĭ maĭ lungă, niśĭ maĭ scurtă,
Numa cît încape 'n glugă.
Ş'am să ĭeŭ un comanac,
Verde ca frunza di fag,
Triĭ chistoale şî triĭ flinte
Dăla părinţĭ juruite,
Ca să pośĭ treśe pîn munte.

Neamţu.

□

Frundzî verdi triĭ oredz,
Haĭ, maĭcuţî, di ma vedz,
Pîn ci sînt grîili verdz;
Cî dacî s'or sîśera,
Mult urmuţa mńi-ĭ cata,
Cu turtuţa caldî 'n sîn,
Cu cana plinî di źin;
Źinu 'n canî ţ'a 'nflori,
Turta 'n sîn ţ'a muśedzî
Şî pi minĭ nu mi-ĭ gasî,
C'am sî trec în ţărĭ straini,
Cî acolu n'am pi nimi;

Niśĭ n'am fraţ, niśĭ n'am surorĭ,
Ş'am sî trec în ţărĭ straini
Uni nu-ĭ niśĭ pîni, nu-i niśĭ grîŭ,
Numa sînźi pîn la brîŭ,
Sînźi dĭ-a Muscaluluĭ
Pînă 'n scara caluluĭ,
Sînźi dĭ-a Turculuĭ
Pînî 'n coama murguluĭ.
Ramîĭ, maĭcî, sînătoasî
Dacî n'aĭ fos bucuroasî
Sî ma vedz îmblîn pin casî
Cu straĭţî di matasî.
Ramîĭ, maĭca, spalîn haĭni,
Spalîn şî cameşa mé
S'o puĭ unĭ-a bati vîntu sara,
Şî sî ĭeĭ sama tari bini,
Da di-ĭ vidé cî nu vin
Sî puĭ cameşuĭca 'n sîn,
Sî ti ĭeĭ pi şăsureli
Pîn śi-ĭ da di morminţăli,
Unĭ-or śi mormînturĭ marĭ
Aśele-s di primarĭ;
Unĭ-or śi mormînturĭ mńiśĭ,
Aśele-s di noĭ, voĭniśĭ.
A mńeŭ mormînt i 'nsamnat,
Cî-ĭ c'on śir di mac la cap,
La sprînśeni,
Floriśeli;
La guriţî,
Romoniţî;
La mustĭaţî,
Mńintî crĭaţi;
La mînuţî
Scînteuţî;

Şî la brîŭ
O ţîr di grîŭ;
La pśiśoari odolĭan,
Sî ma ştiĭ c'am fost oştĭan.

Suceava.

Vasîli Alisăndriĭ o fost ministru 'n ţara Moldoviĭ.

Ĭel cu bătrîniĭ grăĭa, cu tineriĭ nu. Cu tata-ńeŭ o grăit, c'o fos di noŭozăś di aĭ atunś. Numa cu doĭ oaminĭ bătrînĭ sta, că sî loyĭa la horbă ću ĭeĭ.

Povisté ĭel pi undĭ-o fos, pi undĭ-o unblat. Iel o unblat spuné tata-ńeŭ pi undi dacă işé soarili unbla oaminii cu covată'n cap sî nu-ĭ frigă soarili, că acolo-ĭ soarili źos. Undĭ-a hi acolo, la capătu lumiĭ...

Şî ĭ-o scris lu tat-su că nu maĭ poati merźi 'nainti şî tat-su îĭ scriĭa 'napoĭ că to sî maĭ miargă nainti ca sî 'nveţi, sî afli śi-ĭ pi lumi tot.

Ĭel o'nvăţat douozăś şî patru di linghĭ; şî păsăreşti vorghĭa, ca'n ţara śeĭa undĭ-o fost.

Am auzît ĭo dila părinţîi ńei. Îm spuné, că ieran flecăŭaş, că: „ĭaca ś'o povistit cuconaşu Alisăndrii".

La zîŭa luĭ dedé doŭospreśi vĭedri di yin la oaminĭ; la fumeĭ li dedé źumătati cît la oaminĭ.

Nu maĭ ţîŭ minti amu toati.

În străinătati s'o trezît iel. Cînd o vinit di-acolo o vinit alb.

Ĭel viné numa sî vadă moşîĭa. Şî ĭarna şî vara viné cînd i s'abăté lui. Sta triĭ, patru zîli, mult o săptămîna şî sî duśé ĭară.

„Vasîlică Alisăndriĭ minti multă", aşé ĭ-o zîs în ţărili aśelea undĭ-o fost ĭel.

Apoĭ ĭera ńilos tari. Trimité cu balercă cu rachiŭ pi cînp sî li dé la munśîtori diminéţa. Şî cînd ĭera cald spuné sî ĭasâ oaminiĭ la unbră la copaś, la răchiţ, pîn s'a racori vremé ş'apoĭ sî munśască ĭar.

Îi-era ńilă tari, nu vroĭa sî vadă 'n faţa luĭ că sî taĭe găină or ńel, sî nu vadă nińic!

Niś n'am avut boĭer bun ca ĭel, niś n'a maĭ hi.

Iel numa porunśé vătavuluĭ, că ĭel nu ĭeşé, numa pînă'n antrit. Ĭel o fos źingas tari. Trebuĭa să hi fos vremi frumoasă sî ĭasă ĭel afară.

Aşé merźém cu colaś la ıel la Crăśun şî ĭel zîśé: „tari vi-ĭ frig, bre, bre, cum puteţ unbla, sărasilor, amu? Ĭacă ĭo nu po sufări. Puneţ căśula 'n cap" — ni zîsé. Da noĭ n'o puńém, sî hi crepat di źer.

Apoĭ di! dacă ĭera źumătati craĭ! Ĭel numa din gură li spuné la oaminĭ că asta o văzut ş'asta, da din cărţĭ nu.

Multă lume s'a pitreśi şî n'a maĭ hi ca ĭel.

Roman.

□

Can greŭ o duśem. Pămîntu s'o scunchit şî-ĭ puţîn la noı. Śe faś cu două fălś şî cu şepte fiśorĭ? Dacă aı o źită, śeva, un s'o ţîĭ? Li ţînem la boıer şî plătim di vaca cu lapte doŭoześ, di părechea di boĭ triĭześ di leĭ, da-ĭ mult.

Noı sîntem clăcaş. Dila Cuza-ĭ dat la părinţĭ pămînt śe-l avem.

N'iĭe să-n deĭe ştatu pămînt c'an fos viteran — nu-n dă.

Śe să fac? Împărţăsc dintr'aśela care-l am la fiśorı, cîte śinspreześe, cîte douospreześe prăźînĭ la un fiśor.

Vaslui.

□

Fost-o śicî un mari împarat şî sî chema Săvĭan. Di uni şî panî uni aśel împarat avé urechĭ marĭ ca di coş-coźemite magar. Şî tari sî maı feré aśel împarat sî nu cari cumva sî afli supuşîı luĭ aśastî mari taĭnî. Umbla numa cu capu acupirit, di nu i sî vidé urechili śéli mari. Nimińé dar nu ştié dispri aśest sîcret, fărî numa

bărghĭeru lu împaratu Săvĭan îl ştié. Şî, doamni, sî feré şî el sî nu-l dei 'n poblic, căśĭ vaĭ ş'amar di viĭaţa luĭ: spînzurătoaré-l aştepta. Din priśina asta, cî ştié aśastî taĭnî şî nu puté sî vorghească şî altué dispri é, înśepu ghetu om sî i sî facî răŭ, a sî umfla, cî sî strînźé 'n coşu luĭ răutati. Căzusî ghetu om în dropicî.

Sî dusî dar sarmanu la un doftor neamţ, foarti diparti, şî-ĭ spusî cum stî lucru. Doftoru śela sî vedi lucru cî ĭara diştept a draculuĭ, cî lo putut vindeca, măĭ tatî, uşor di tot. Ĭ-o spus cî sî sî ducî pi cîmp diparti şî sî hiĭe singur, sî nu-l audî niminé. Sî sî pui sî săpi o bortî 'n pămînt, sî sî pui cu gura la bortî tuchit źos la pămînt şî sî strîźi tari, di triĭ orĭ: „ari împaratu Săvĭan urechi di magar“. Di acolo va eşî o buruĭanî cu frunza ca ureché di magar; sî o tai mărunţăl şî sî facî din é nişti śuśuleţe, pi cari noĭ li maĭ chemăm şî ţîgărĭ; pi cari si li beé şî sî va vindeca.

Şî sî vezĭ c'o avut dreptati Neamţu draculuĭ, cîśĭ cum o făcut aşî, cum o 'nśeput a sî disumfla şi a nu-ĭ maĭ faśi răŭ sîcretu pi cari-l ştié dispri împaratu.

Di atunśĭ s'a născośit pustiu ista di tĭutĭun; di aśeé samînî frunza luĭ cu ureché di magar; ĭar śini ari cîti un alean la sufletu luĭ şî nu-l poati uĭta niśĭ spuni altué, bé tĭutĭun ca sî-l maĭ poatî uĭta.

Fălciu.

□

Foai verdi di mohor,
M'o făcut maĭca fiśor
Sî-ĭ scot boiĭ din ocol
Şî plugu di sup şopron.
Ş'apuı foai măr rotat,
Niśĭ o brazdî n'am arat,
Potira m'o 'ncungĭurat,
Cot la cot cî m'o legat

Şî la sorţ cî m'o luat.
— Numaĭ foai ca ĭarba,
Vindi-ţ, maĭcă, rochiţa
Şî-mĭ discui chivniţa;
Vindi-ţ, maĭcî, papuśiĭ
Şî-mĭ discui butuśiĭ;
Vindi-ţ, maĭcî, boiĭ toţ
Şî mî scoati dila sorţ.
— Foai, foai triĭ granati,
Dila sorţ şî dila moarti
Nu ti poati maĭca scoati.

Iaşi.

□

Foai verdi fir matasî,
Cîntî cucu sus pi casî.
Tăţ flăcăiĭ staŭ la masî,
Niśĭ nu bé, niśĭ nu mănîncî,
Numa cu ochiĭ sî uĭtî;
Staŭ la masî 'n suparari:
Lĭ-o chicat un ordin mari
Sî margî la răcutari.
Ĭeŭ di cînd m'am răcutat
Multi lacrăńĭ am vărsat;
Cum mî scol di dimineaţî
Lacrăńili-ńĭ curg pi faţî;
Nu-ĭ o sari sî 'nsărez
Sî nu plîng, sî nu oftez.
Cîntî cucu ńercurĭ, źoĭ,
Răcuţîĭ mărg dila noĭ;
Cîntî cucu lunĭ şî marţ,
Trec soldaţîĭ pin Galaţ;
Cîntî cucu viniré,
Trec soldaţîĭ Dunuré,

Mărg în źos ca nouriĭ,
Negri ca călugăriĭ,
Nu-s negri di nispalaţ,
Da-s negri di suparaţ,
Cî s'o dispărţît di fraţ,
Şî di fraţ şî di surorĭ
Şî di grădina cu florĭ.

Botoşani.

□

Aho, haho, sara luĭ Sfîntu Vasîle,
La mulţ aĭ, śinstiţ boerĭ,
Sî va hii di ghine!
O pornit źupînu gazdî
Într'o sfîntî di źoĭ
Cu doĭspreśi źuncalăĭ
Şî cu fiśoriĭ luĭ amîndoĭ,
Maĭ îndemnaţ, măĭ!
La măru rotat,
La cîmpu curat,
C'acolo maĭ multi plugurĭ s'o adunat.
Într'o sfîntî dzî di varî
De 'ghé o arat şî ĭel un corn di ţarî:
Źoili văili,
Marţîli fînaţîli.
O aninat plugu într'un os di rîmî
Şî l-o făcut tăt fîrîmî,
Şî l-o dus la covalĭu śeal maĭ mari,
Plugu di şî-l togńé,
Brazdî neagrî răsturna,
Grîŭ roşu răvărsa,
Grîŭ mărunt şî arnăut
O dat Domnu s'o făcut.
Dzîśeţ, măĭ copchiĭ!

Cînd o fost la arat,
Mîndrî dzî s'o luńinat;
Cînd o fost la grapat,
Mari omăt o chicat;
Boeriĭ s'o suparat
Ş'acasî o plecat.
Ĭ-o işît înainti un fiśor
Cu doaŭî făcliĭ aprinsi 'n mînî.
Boeriĭ s'o culcat,
Dimineaţa s'o sculat,
Pi ochĭ negri s'o spălat,
La sfinti icoani s'o 'nchinat,
Şî pi sluźĭ o poronśit,
Calu di i l-o împodoghit.
Şî ĭ-o scos un cal graur
Cu şaŭa di aur.
Cu frîu di margarintarĭ,
Ca la boeriĭ śiĭ marĭ.
Îndemnaţ, fiśorĭ!
O strîgat cîniĭ şî ogariĭ
Sî meargî duńealuĭ la primblare
Sî vadî şî grîuşoru duńisale;
Da şî grîu ĭara aşî di mîndru şî frumos
Ca faţa luĭ Hristos:
În schic ca vraghĭa
Şî'n hir ca mazîré.
Boeriĭ tari ghini s'o bucurat,
Di pi cal s'o discălicat
Şî pin grîŭ s'o primblat,
Schiśĭ-o apucat.
Cînd lĭ-o pus acasî pi masî,
Copchiiĭ s'o bucurat
Cî'n casî s'o luńinat.
— Măĭ nevastî, grîu nostru-ĭ copt.

— Taśĭ, măĭ bărbate, blastamate,
C'aĭ samanat şî'n an v'o zăśi fălśĭ şî źumatati.
Maĭ ghini du-ti la Hîrlăŭ
Şî ĭé săśiri dĭ-on leŭ
Cu mănunchĭu di śucălăŭ,
Cî ştiĭ cî săśir şî ĭeŭ.
Ĭelrăŭ s'o suparat
Şî la Tîrgu Sîretĭuluĭ o apucat,
Ş'o luat săśireli mînînţăli
Cu mănunchĭu di floriśeli,
Ca pintru copchile tinireli.
Săśerica śeĭ întoarsî
Di copchila śeĭ frumoasî;
Săśerica śeĭ maĭ ńicî
Di nevasta ochişîcî.
Mînaţ, băeţĭ!
Cu stînga săśira,
Cu dreapta lega;
Sta znochiĭ ca droghiĭ
Şî clăile ca nouriĭ.
Dintr'un schic, un ńertic,
Dintr'o clai, o odobai,
Dintr'un znop, un oboroc.
Sta doĭ fiśorĭ şî sî sfătué:
Arĭa 'n śe loc s'o făśem:
În capu pămîntuluĭ,
În źălişté vîntuluĭ?
Sî facî arĭa di aramî,
Cari nimi sî n'o baźi 'n samî.
Şî m'o trimes pi mini la munti,
S'aduc noaŭî epi
Suruepi,
Cîti dĭ-o sutî di aĭ sterpi;
Niśĭ mînzu nu i l-am vădzut,

Nișĭ laptili nu i l-am supt,
Cu cochita di arźint
Bati schicu la pămînt.
  Mînaț, măĭ!
Cu nărîle sufla,
Grîu sî vîntura,
Cu codzîli felezué,
Cu urechĭa 'n sac puné,
Cu dinţîĭ înţăpoşa,
La moarî ńi-l găté,
La moarî la Ibăneştı;
Da blastamata di moarî
Cînd o vădzut atîté carî
Cu povarî
O pus coada pi schinari
Şî s'o dus la lunca mari;
Frundzî n'ari,
Lunca-ĭ ńicí,
Frundza chicî,
Tot în patru sî dischică.
Da şî muraraşu meştir bun,
S'o 'nșins c'o aţî di lînî
Ş'o luat o cohiţî di linti,
Parca nevasta luĭ s'o scoatî din minti.
Ptu, ptu, ptu şî na, na, na,
Moara sta şî sî uĭta,
Cî cam flămîndî ĭara,
Pîn 'o pus mîna pi ĭé
Şî ĭ-o tras un śocan în şali
Ş'o aşădzat-o pi măsăli.
Ş'o mășinat un tăbultoc
Şî l-o dus la źupîn gazda di noroc.
Da şî źupîn gazda ari o copchiliţî
Cari aprindi la flăcăĭ luńiniţî

Șî șădi cu mînicuţîli suflicati
Șî cu sprinśenili rădicati,
Bati 'n sîtî şî 'n covatî
Șî faśi lu Ghiţî un colac îndatî,
Cu zahar zăhăruit
Șî cu ńere îndulśit.
Mînaţ, flăcai!
Da duńavoastrî, boerı marı,
Știu cî pi mini nu v'iţ supara,
Cî v'oĭ maĭ spuni śeva:
Luaţ cheiţîli şî merźiţ în camaruţı,
Cî esti un sîpit cu părăluţı;
Pintru a ńiĭ flăcăeş
Aveţ un portofel cu galbanaş,
Nu ni-ţ da un galbanaş,
Da ni-ț da o patroancî di śinś fransı,
Cî la băeţîĭ ńiĭ tari li-s draźĭ.
Sî trăiţ, sî' mbătrîniţ!

Dorohoi.

BASARABIA, BUCOVINA, TRANSILVANIA, Etc.

Śine vra să 'mbătrînéscă
La străinĭ să nu trăĭască,
C'am audzît din bătrînĭ
Că-ĭ greŭ traĭu pin străinĭ.
Am audzît şî n'am credzut,
Am mărs sîngur ş'am vadzut,
C'am îmblat din dzî, din nópti,
Ca să-ń fac străinu frati
Şî străina surióră,
Da străinu-ĭ ca pelinu,
Da străina ca alghina,
Cîn chitéşti că-ĭ voıóşă
Atunśa-ĭ maĭ veninósă.

Basarabia.

□

Frundzî vérdi, măr mustos,
Dila noĭ dumbrava 'n żos
Mîndru-ĭ cîmpu şî frumos:
Numaĭ salśi şî ragos.
La mormîntu luĭ Hristos
Créştĭ-un trandaśir frumos;
Ĭăŭ mă plec să-l ańiros,
Iel îş plécă flórea 'n żos;
Ĭăŭ mă plec sa-l pun în sîn,
Iel îń spuni că sîn străin.

Strainel că sîm pi lumi,
Numai cucu dim paduri,
Negru-s, negru-s şî patat,
Di părinţî-z departat.
Blastemu dila părinţ
Ca şî focu śel nestîns.

Basarabia.

◻

Fói vérdi di śucóra,
O ieşît potera 'n ţara
Ca să prindă un Jîĭan,
Pi un ʽoţ di capetan,
Śe sa primblă pin păluri
Cu ʽaiduś cu verz paturĭ
Şî cu arme ghintuiti,
Toţ voiniś ʽaiduś cuminti.
De ieşti om şî ai vr'un dor
Nu întra 'n codru lor,
Că Jîĭanu nu-ĭ prostuţ,
Te faśe de fuź desculţ,
Ş'apoĭ n'o si vina mea
De-ĭ cadea 'n asta bilea.

Bucovina.

◻

O fost rău cîn o vinit lăcusti. Şî apa di pi părăŭ o secat şî iarba s'o uscat. Matca lor s'o dus la triĭ zîli. O făcut oaminiĭ foc din stoguri di fîn ca sa fugă.

Ĭera senin ca lamura şî soarile nu si videa. Ĭera zîua di Probajenĭ, noĭ viniam, işiam dila biśérică şî numaĭ s'o întunicat soarile.

Şî'n şéĭzecĭ şî şési o fost foamite, scumpéti mari. Ĭera şéĭsprezéci leĭ o sută di chili di fărină; o păréchi di

boĭ douăzecı di leı. Dı-atuncı pînă azı nu cunoaştem la gura scadéri.

Maı bini moarti, decît s'ajungem aşé.

Bucovina.

□

Cînd ĭeram băıat ńic am trecut p'aicı şi ne-am dus pă Doftana; ıeram poate-o sută dă oamenı, cîn cu războıriţa. Şi ne-am dus la Ploeştĭ ş'acolo a venit Rusu şi d'acolo a plecat să ıie p'aicı pîn Bratocea, să ıie la Ungur şi aicĭ Unguru a încurcat pădurea. Şi d'acolo a 'nceput ĭeı a da dă după copacı în Ruş şi Rusu s'a 'ntors ş'a prins v'o zece doozecı da spionı d'aı Ungurulŭĭ. Şi în spioniĭ ăıa a fost şi v'o doo, treĭ fete 'ımbracate voĭniceşte. Şi aşa a pornit Rusu al doĭlea dîn Ploĭeştĭ după ce s'a strîns multe conpănii. Ş'a venit pa Praova Rusu, d'acolea, ş'a găsit neşte Rîjnovenı pă drum, care ı-a 'ndreptat pîn pădurĭ spre Braşeu. Şi'n Tînpla Braşeuluĭ s'a pomenit oamenii cu Rusu şi d'acolo a dat ĭel cu tunurili. D'atuncĭ e mulamentu pa vîrfu Tinpliĭ.

Atuncĭ a venit Rusu d'adreptu pă la Predeal, da vale, pa Tińiş. Ş'atuncĭ cînd a simţit Unguriĭ c'a trecut Rusu Predealu dîncoace, a'nceput a fugi. A fugit care-a fugit, da pă cîţ ĭ-a prins ĭ-a robghit ş'a dus atuncı v'o op sute dă Ungurı la Ploıeştı, pă care ı-am vazut ıeu cu ochii ńeı. Şi ı-a gonit Rusu pă Ungurı p'aicı încolo pînă la pod la Chichiş ş'acolo s'a închinat Unguru, dac'a vazut nevoıa. Cătanili lu înpăratu nostru fugise'n Ploĭeştı şi'n Bucureştĭ. În Bucureştı şi'n Brăila ıera loagar dă Turcı atuncĭ.

Aicı în Săcele ĭera loagar da Oltenı tot cu lancĭ şi cu săricĭ înbrăcaţı.

Cînd a venit răvăluţiıa ungureasca oamenii a ıeşit cu steagurĭ albe da pace şi le-a loat steagurile dîn mînă la gheţiĭ mocanĭ ş'a 'nceput a-ĭ înblăti cu ıele. A maı

şi omorît pe cîte unu. Apoĭ s'a băgat în sat ş'a 'nceput a loa maiuri ş'a sparge uşili. Şi oamenii a fugit toţ dîn sat, care cum a scăpat peste Ighiş, peste Tăĭturică, pîn paduri. Pîn curtea lu Hier al batrîn ĭera numa burduşĭ dă brînza şi caşcavaluri taiate cu lancea, putinĭ dă lapte sparte şi butoaie da in dăşertate. Atunci a omorît pă moş Vlad Gologan, pă Voiculeţ şi pă alţii. La Golea ăl bătrîn a dat Secheli foc şi i-a topchit bandorile cu seŭ dîn chimniţa şi chimniţa avea uluce şi seu a curs pă uluce în vale, şi brînză şi in şi ce-a mai avut a jefuit tot.

Transilvania (Săcele).

□

Aşa ne spunea Mitropolitu la biserică cînd eram ĭo tinăr la 'nvăţătură: „uite cum s'o schimbat toate! în uliţă aicia aŭ fost Rumîni, acuşia văd tot lucruri schimbate, nu să maĭ vad Rumîni de aĭ noşti, numa Saşi. Dar noi n'avem, Rumînii, două mîni şi cap sa nu ne lăsăm sa ni-apuce sup chicioare? Sa punem şi noi sa facem d'elea cu pomĭ, sa ne luăm după treaba lor, cum fac şi ei". Şi mai zicea: „ai noşti nu 'nchepe 'n slujbă, numa Saşi sînt în slujbă".

Să hi tot ascultat cum ne spunea Mitropolitu. Uĭte dela patruzeci cum s'o ridicat Rumînu, o vint în rînd cu alţii.

Transilvania Sibiu .

□

Aicia o fos întii tot cu marha, cu yite, şi ĭeĭ in vremurile de demult nu trecea nicĭ în Rumînia, nici în Dobrogea, ci sa ţinea mai mult în ţara ungureasca, cu oile; dup'aceia o 'neeput a trece în Rumînia, ş'apăĭ o trecut şi Dunarea in Dobrogea, ş'apăi acolo o trăit mulţ an ; venia vara la munte şi toamna să ducea ĭar pin Dobrogea, pin ţara romînească era locu maĭ văratic. O'nceput apaĭ oamenii de rămînea şi pi-acole, apoĭ mulţ

o rămas pĭ-acolo cu yitele, că s'o strîmtat locu de n'o maĭ putut umbla cu ĭele pe drumurĭ, şi ăştĭa — maĭ tinerime — s'o apucat de negoţ şi de meşteşug ş'aşa o apucat maĭ bine Săliştea.

Transilvania (Sălişte).

□

Dela noĭ din Apold o plecat odată op ficĭorĭ, acuma-s cincĭ anĭ în primăvara asta; al doĭle o plecat patrusprezece, şi 'nsuraţi şi mestecaţĭ, şi acuma la cincĭ anĭ sîn doo sute şi obzeci şi cincĭ duşĭ, şi 'ncă maĭ pleacă doĭsprezece peste v'o zece zile.

Acolo slujesc la maşinurĭ, la drumurĭ, numa pămînt nu lucră. Ăĭ care pleacă să 'ntorc după doĭ, treĭ anĭ, să 'ntorc cu banĭ. Rumîniĭ o ajutat dĭ-o făcut biserică acolo, în America; o dat unu un icusar, altu o cărboavă.

Dacă lucră un an şi jumătate, poate să facă o miĭe şi cincĭ sute de zloţĭ.

Pe-acolo sînt oamenĭ harnicĭ toţĭ; ala care n'a vrea să lucre ala nu cîştigă pîne.

Ĭo am un tînăr în Indiana-Napoleo, că-s maĭ multe Americĭ; are noo coroane pe zi. O plecat dinente de Sîntă-Măriĭe.

Transilvania (Apoldu-de-jos).

□

Unguru are putere mare, înfurmează la dete, la adunărĭ, şi votează cu mincĭunĭ şi birue ĭel.

Am cetit pin foĭ că şi Rumîniĭ de dincolo îş pune parte la Rumîniĭ de icĭ, şi să dea Dumnezăŭ să pună tot maĭ multă parte, doară maĭ izbuteşte şi Rumînu să ĭasă la lumină.

În Jina avem şcoală cu şasă clasa şi Unguru bagă cărţĭ ungureştĭ maĭ cu de-a musaı, ca să să 'nfurmeze limba luĭ,

□ Transilvania (Jina).

Străină-z, doamnĭe, străină,
Străină-s ca puĭ dĭe cuc,
N'am ńilă undĭe mă duc,
Străină-s ca paserea,
N'am ńilă nicăirea.

Transilvania (Teiuş).

Nu-s pe cerĭ atîtĭe stélĭe
Ca dĭe minĭe horbe rélĭe;
Nu-s pe cerĭ stélĭe măruntĭe
Ca dĭe minĭe horbe multĭe.

Transilvania (Spin).

Unĭe mărg cătanĭele
Nu să fac bucatĭele,
Nĭiśe ĭarbă, nĭiśe grîŭ,
Fără sînźe pînă 'n brîŭ;
Nĭiśe ĭarbă, nĭiśĭ săcară,
Fără sînźe pînă 'n scară;
Nĭiśe ĭarbă, nĭiśĭ ovăs,
Fără sînźe tăt pe gĭos.

Transilvania (Zagra).

Muntĭe, muntĭe, ptśĭatră sacă,
Lasă fiśĭoriĭ să treacă,
Să treacă la śĭobăniĭe,
Să scape dĭe cătuniĭe.
Cătuniĭa-ĭ gĭug dĭe lĭemn,
Trag voiniśiĭ pînă ptśer;
Cătuniĭa-ĭ plug dĭ-aramă,
Trag voĭniśiĭ fără samă.

Transilvania (Zagra).

Dacă moarĭe. śinĭeva dĭela dóozăśĭ sî patru 'n źos, la vìstra dĭe căsătoriĭe, pînă la opsprăzăśe, atunśa mérĭe şaptĭe fiśorĭ cu şasă caĭ, unu mérĭe pă źos, ş'apăĭ mĭerg în pădurĭe dĭe brad şî caŭtă acolo lĭemn nĭiśe marĭe nĭiśe mic, să fiĭe cu cruśe frumoasă 'n vîrv, în capetu dĭesupra. După śe-l găsăsc îl dobor cu toporu şî după haĭa să strîng şî-l ĭaŭ apăĭ toţ, unu dĭela vîrv şî doĭ dĭela milźoc şî doĭ la căturu hăl gros, şî-l ĭaŭ ş'apăĭ tună cu ĭel pă plaĭ în źos ş'apăĭ îl suĭe pă cal, unu carĭe-ĭ năintĭe-l ţînĭe dĭe vîrv, hăĭlalţ doĭ laolaltă îl ţîn ca rudă dĭe milźoc şî dĭe capetu ăl gros. Ş'apăĭ vin la casa mortuluĭ. Pin satĭe pă und'e trĭec dĭela un sat pînă la hălălalt îl petrĭec fétĭe şî fomăĭ pînă 'n treĭzăśĭ dĭe anĭ, şî héstea-l petrĭec cu jălĭe. Dacă-l duc la casa mortuluĭ, îl răzìmă aŭ pă şură, aŭ pă casă, şî stă acolo pînă 'n haĭlantă zî, îl pun źos şî-l împuĭe. Dup'aĭa pun în vîrvu braduluĭ śingătăŭ şî năframă. A dooa zî la 'ngropăśune fiśoriĭ duc bradu după cruśe şî pă urma mortuluĭ vin doĭ flueraşĭ şî fomăile carĭe cîntă şî fac petrĭecanĭa dĭe jălĭe. Fomăile-l cîntă pînă să faśe mormîntu 'ntrĭeg, şî pă urmă să duc şî ĭélĭe şî gropiţaşiĭ strîng tĭébele şî le pun pă mormînt, ş'atunśa apăĭ ĭéstă o muérĭe carĭe aduśe apa cu carĭe să stropéştĭe mortu şî din haĭa rămînĭe oţîră şî din haĭa să spală hăĭ carĭe or dus mortu. Ş'apăĭ dup'aĭa mĭerg la casa mortuluĭ şî fac masă.

Transilvania (Dînsuş).

□

Am fost în Italĭa dźela şaĭzăśĭ pînă la şaĭzăśĭ şî śinś. Cu răgămentu am fost întîĭ 'n Mantŭa, dup' aĭa 'n Verona, dup' aĭa 'n Vilafranca, la granĭiţa Franţuzuluĭ. Ţînĭam şîlboaśe, la vardă. Am fost şî la Vineţĭa după fosolaş dźe haĭnĭe. Îĭ tot apă pă dźe lăturĭ, tot loc. I pardosît, pĭaţ mîndru, cu pĭatră: sîn numa mîndrĭeţurĭ;

pă la ferieştĭ să văd numa śeasurĭ atîrnatśe, frumoasă. Am stat dóo săptămînĭ.

În śinzăśĭ şî nóo o fos bătae groaznĭică 'n Italĭa, nĭ-am dus ca răgutśe. Şasă anĭ am stat în răgăment. Am fost hornĭist, cu trîmbiţa. Era căpitan Obodiśĭ, măĭur era Urs dźe Marźine. La zîle marĭ ĭo am zîs dźin flueră; Obodiśĭ punĭa mîna 'n pozunar şî źîśa: „no, Cornĭenśĭ, zî dźin flueră să beĭ o cupă dźe vin". Ş'apăĭ ţîpa în-t'un taler.

Mantŭa-ĭ încunźurată cu şanţurĭ ş'apuĭ cînd slobod mările umplu şanţurile şî peştśiĭ rămîn în săc şî tot aşa să izbesc cu coadźele dźe zîd.

În Vineţĭa sîn multśe besérśĭ frumoasă — acolo śe putśére dźe oraş!

La vinars Tălĭeniĭ-ĭ zîc *acovita,* la apă *acva,* la mămaligă *polinta,* la pită *păńoacă.* Tălĭeniĭ vorbesc cîta; sîn oamenĭ aspri; avea cuţitu atît..., îl băga 'n tureatca śizm'ĭ, da le era frică dźe cătanĭe.

Ĭ-am auzît zîcînd: *grandu sińuri picola comanda, şcarpe de leńe capelu de paĭe* = te ţînı domn marĭe ş'apăĭ eştĭ cu opinśĭ dźe lĭemn şî pălăriĭe dźe paıe.

Transilvania (Dînsuş).

□

Or venĭit hoţîĭ dĭe Ungurĭ, nu ştĭiŭ cu şăptĭe or cu opt sutĭe în urma Rumînilor şî or pus ĭobăźiĭe pă Rumînĭ. Rumîniĭ or picat dĭin Roma, ĭ-o adus împărăţîĭa dĭ-acolo. Unguriĭ or venit ca boltaşîĭ, az unu, mînĭe unu, şî s'or înţălĭes întră ĭeĭ, or lŭat-o ĭeĭ cu putĭérea, cu hămeşagu, or pus în straĭţă. Dĭ-ar putĭa nĭ-ar lŭa şî apa, da vinĭe pă la vranĭiţa noastră. Śe traźe Ardĭalu acu nu ştĭiŭ să fiĭe în altĭe ţărĭ. Nĭ-or mîncat Unguriĭ, or mîncat carnĭa, acu vreaŭ să nĭe mînśe şî osu.

Transilvania (Dînsuş).

□

Nĭimerit-o,
Pogorît-o
Dumezăŭ
Cu soţul săŭ
Păstă viĭ,
Păstă moşîĭ,
D-înt'un corn dĭe oraş marĭe,
D-îm milźocu satuluĭ,
La casa bogatuluĭ.
La fereastă s'abătea
Şî dĭin gur' aşă-m grăĭa:
— Gata-ĭ prînzul, om bogat?
— Gata-ĭ, gata-ĭ, nu-ĭ dĭe voĭ,
Şî-ĭ dĭe domnĭ maĭ marĭ ca voĭ".
Să lŭară
Şî-m zburară
Păstă viĭ,
Păstă moşîĭ,
D-înt'un corn dĭe oraş mic,
D-îm milźocu satuluĭ,
La casa săraculuĭ.
La fereastă s'abătĭa:
— Gata-ĭ prînzul, om sărac?
— Gata-ĭ, gata-ĭ, da-ĭ puţîn.
Haĭ, cu tăţîĭ să-l prînzîm.
Dacă nu nĭ-om sătura,
La drag Domn nĭ-om prumuta.
Să lŭară
Şî-m zburară
Păstă viĭ,
Păstă moşîĭ,
D-înt'un loc aşă frumos,
Unĭe o născut Hiristôs.
Domnu dĭin graĭ îm grăĭa:

— Uĭtĭe, Pétre, 'n stînga mea,
Spunĭe-m, Pétre, śe-ĭ vedĭa.
— Ĭăŭ śe văd îmbătrînĭesc:
Văd casa bogatuluĭ
D-îm milźocu Ĭaduluĭ
Tăt arzîn şî 'nflăcărîn,
Para la vatră bătîn".
Domnu dĭin graĭ îm grăĭa:
— Uĭtĭe, Pétre, 'n dreapta mea,
Spunĭe-m, Pétre, śe-ĭ vedĭa.
— Ĭăŭ śe văd întĭinĭerĭesc,
Văd casa săracuĭuĭ
D-îm milźocu Raĭuluĭ
Cu ferıeştĭile dĭeştĭisă,
Pă masă făclĭĭ aprinsă,
Ş'um păhar dĭe d-aurĭel,
În toarta paharuluĭ
Scrisă-ĭ raza soarĭeluĭ,
În fundu păharuluĭ
Scrisă-ĭ luna
Cu lumina".
Ş'o 'ntĭinăm cu sănătatıe
Pă la gazdă, pă la toatĭe.

Transilvania (Dinsuş).

□

Aiśĭ nĭime nu ştĭie cártĭe, nĭiś mic, nĭiś márĭe; nu-ĭ învaţatorĭ, că moarĭe dĭe foame în saraśĭĭa hásta. Nĭiś cînd nu s'o pomenĭit să fiĭe şcoală, nĭiś nu s'o pomenĭit v'un om învaţát; în áltĭe satĭe s'o pomenĭit.

Transilvania (Meria).

□

Traim tăt dĭin stînjînĭ şî dĭin vitĭe. Avem paşunĭe frumoasă, numa că śe lŭom diĭ pă ĭa dăm la dĭetorĭĭ. Mără

avem: boĭ, váśĭ, oĭ, cápre; să maĭ cumpăn toatĭe, că pă toatĭe lĭ-or cuprins dĭetoriile.

Transilvania (Merĭa).

□

Spunĭe, mîndră, şî gîĉéştĭe:
Codru dĭi ĉe 'ngălbinĭéştĭe,
Omu dĭi ce 'mbătrînĭéştĭe?
Codru dĭe zăpadă grea,
Omu dĭe inĭimă rę.

Transilvania (Ohaba-Ponor .

□

Cînd eram fiĉoran, aşa ca dĭe ĉinĉĭsprăzęĉe anĭ, am fost întîĭ îm Bărăgan cu oile. Or plecat şęptĭe tîrle, or fost la zęĉe mńiĭ dĭe oĭ. Am fos v'o nóozęĉĭ dĭe inşĭ şî v'o sută dĭe ĉînĭ, v'o ĉinzęĉĭ dĭe măgarĭ. Nĭ-or tomnĭit slugă Poĭenarĭ şî cu ĭeĭ am mers; era scutarĭ, era vătafĭ. Am stat şęptĭe lunĭ, toată ĭarna. Am plecat pi la Novaĉĭ, pe urmă cătă Olt, pe urmă cătă Oltĭeţu mńic, pe urmă am aźuns îm Bărăgan. Am mers patru săptămînĭ. La întors am trecut pi la Bucureştĭ, am lŭat şuseaua mare, că nu putĭam mére pe drumurĭ strîmtĭe ca toamna, atunĉe-s fără sămănăturĭ; nĭe omoară Rumînĭĭ cu paru dacă tréĉem pin sămănăturĭ. La oĭ dam paĭe şî coĉenĭ, cum zîc la Rumînĭia, şî salĉĭe. Am fos dĭe treĭ orĭ. Dĭe ĉinĉĭspręĉe anĭ n'am maĭ fost.

Transilvania (Livezeni).

□

Şî maĭ lin, dorule, lin,
Că pe iĉĭ i loc străin;
Şî maĭ rar, dorule, rar,
Că pe iĉĭ i loc amar.

Transilvania (Petrila).

□

Fost-am tĭinăr ca vinarsu,
Da m'o 'mbătrînĭit năcazu;
Fost-am tĭinăr ca şî vinu,
Da m'o 'mbătrînĭit străinu.

Transilvania (Petrila).

□

Su poalĭe dĭe codru vérdĭe
Micutśel focuţ să védĭe,
Da la foc śinĭe şédĭe?
Şédıe seś dĭe moş bătrîn
Ş'aşa plînźe dĭe cu jéle
Dĭe frundzîţa'n codru pĭére
Şî staŭ apele dĭ-a mére.
Tréśĭ-un voĭnĭiśel pă drum
Şî dĭin gură-aşa grăĭa:
„Śe plînź, moş, aşa cu jéle,
Dıe frundzîţa'n codru pĭére"?
Moş dĭin gură-aşa grăĭéştśe:
„Apoĭ ĭo cum n'oĭ plînźe?
N'avu moartśea śe lucra,
La minĭe'n cas' să băga
Şî soţĭĭa dĭe m-o lŭa,
Śinś copiĭ îm sărăśea.
Şî ĭar făcuĭ cum făcuĭ
Şí copiiĭ dĭe mi-ĭ crescuĭ.
Şî ĭar n'avu moartśea śe lucra,
Ĭar la minĭe'n cas' să băga
Şî śinś copiĭ dĭe mi-ĭ lŭa
Şí śinś nĭevéstă văduvĭa,
Copiı miś îm sărăśea".

Transilvania (Feregi).

□

Doamnĭe, cum aş vré să mor,
Că năintśa mé-ĭ tăt nor.

Păstă tătśe satśelĭe
Seninu-ĭ ca laptśelĭe,
Numa păstă satu mĭăŭ
Ĭest' on nor noros maĭ greŭ.

Transilvania (Florese).

Pă drumu d-Araduluĭ
Mére murgu Ĭanculuĭ,
Tăt ţîvlĭind şî rîntĭezînd,
Dîn copitĭe azvîrlĭind.
Nĭime 'n lume nu-l d-audĭe,
Numa săraca doamnă-sa
Dîn pragu vecină-sa.
Dară ĭé dîn graĭ grăĭé:
— Murguţ, murguţ, dragu mńeŭ,
Ind'-aĭ lăsat Ĭancu tăŭ?
— Ĭo pă Ĭancu l-am lăsat
Pă marjinĭa Dunăriĭ,
Bătîndu-să cu Turciĭ.
— Fă-mă, Doamnĭe, ce mi-ĭ face,
Fă-mă, Doamnĭe, cĭoară nĭagră
S'ajung la Ĭancu dă grabă".
Dumnĭezo cĭoar' o făcé
Şî la Ĭancu-s d-ajunjé.
Da Ĭancu dîn graĭ grăĭé:
— Hîş, d'aoace, cĭoară nĭagră,
Ce-aĭ vinĭit aşe dă grabă?
Nu mĭ-o ĭeşît sufletu".
Dară cĭoara că-m grăĭé:
— N'am vinĭit să-ţ duc trupu,
Ce-am vinĭit să-ţ cot lĭacu".
Dară Ĭancu că-m grăĭé:
„Ĭo lĭacu, măĭ, mĭ-am d-aflat:

D-irima goronuluĭ,
Pajiştĭa pămîntuluĭ".

Bihor.

□

Plĭecat, mĭ-o plĭecat
Dĭin Straja dĭin sat,
Dĭes dĭe dĭiminĭaţă
Pă roaŭă, pă śaţă,
Vr-o tri sorurélĭe,
Fétĭe frumoşélĭe.
Sora śa maĭ mare
Ĭe dĭe sărutare,
Mîndră-ĭ sora Lĭină.
Śa maĭ mică-ĭ zînă,
Lĭe 'ntreśa pă toatĭe
Ca o stĭa dĭe noaptĭe,
Ĭar mîndriĭa iĭ
Ca soarilĭe zîlĭiĭ.
Ĭélĭe să punĭa
Dĭe maĭ odĭinĭa.
Śa mic' adurmĭa;
Śélĭe doaŭă marĭ,
Śe-s surorĭ primarĭ,
Pă śa mic'o lăsa,
Năpoĭ să 'ntorśa.
Ĭa să dĭeştĭepta
Şi lĭe căuta,
Da nu lĭe d-afla,
Nĭiś lĭe d-auza,
Făr pă cucu mic,
Mîndru şi voĭnĭic,
Prîn arburĭ zburînd
Şi dĭin glas cîntînd,

Codru răsunînd.
Ĭa tăt cuvînta,
Cuculuĭ zîśa:
„Cuculĭe voĭnĭic,
Scoatĭe-mă la lume,
La lume, la ţară,
Dĭin pădurĭ-afară,
La drumu dĭe ţară,
Să-ţ fiŭ sorioară,
Ca o domnĭişoară“.
Cucu răspundĭa:
„Nu pot, draga mĭa,
Că ĭo d-am surorĭ
Cîtĭe vara florĭ“.
Da ĭa cuvînta,
Cuculuĭ zîśa:
„Auz, cuculĭe,
Tu voĭnĭiculĭe,
Scoatĭe-mă la lume,
La lume, la ţară,
Dĭin pădurĭ-afară,
Că ţ-oĭ fi soţĭie,
Pînă ś-oĭ fi viĭe“.
Cucu răspundĭa:
„Nu ştĭiŭ, draga mĭa,
Scoatĭe-tĭ-oĭ o ba,
Că ĭo nu-s fiśor,
Să pot să mă ’nsor,
Śi-s o păsăruĭcă,
Nu ştĭiŭ dĭe mîndruĭcă“.
Atunś dĭe p’o stîncă
Groaznĭic mi-ş vidĭa
Spaĭma śa maĭ grĭa:
Un şérpe vinĭa,

După ĭa curĭa.
Ĭa tare-m fuźa,
Şérp' o aźunźa,
Coada 'ncolăśa,
La brîŭ mĭ-aduna,
Ĭa tare-m strîga,
Codru răsuna.

*

Sus pă Śerna'n sus
Mulţ voĭnĭiś s'or dus
Şi tăţ s'or răpus,
Da maĭ o rămas
Un Rumîn vitĭaz,
Ĭovan Ĭorgovan,
Braţ dĭe buzdugan,
Cu un căluşel,
Aźer, sprintĭenĭel,
Doĭ cînĭ sprintĭenĭeĭ,
Ca doĭ vultureĭ,
Calu-so źucînd,
Ca un zmăŭ răcnĭind,
Calu sumuţînd,
Săźeţ d-aruncînd.
Ĭel să preumbla
Şi mi-ş petreśa
Sus pă Śerna'n sus,
Cam pă su d-ascuns.
Ĭată c'auza
Şi nu priśepĭa:
Ĭe glas bărbătĭesc,
Saŭ ĭe femeĭesc?
Că Śerna muźa,
Ĭel întunĭeca,

Śernii îĭ zîśa:
„Înśată, d-înśată,
Śerna mĭa curată,
Că ĭo îţ voĭ da
Mrĭană d-arźintată,
Şi ţ-oĭ d-arunca
În albiĭa ta
Un fiśor dĭe aor
Cu otĭ dĭe bălaor“.
Śerna d-auza,
Dĭe loc înśeta,
Binĭe-m auza,
Binĭe-m priśepĭa:
Nu-ĭ glas bărbătĭesc,
Śi-ĭ glas femeĭesc.
Ĭel să mîniĭa,
Murgu pintĭina
Şi cumplĭit lovĭa,
Aĭer străbătĭa.
Şérpe d-auza
Că aspru vinĭa
Şi fata lăsa.
Ĭel îl aźunźa.
Şérpilĭe zîśa:
„Ĭovan Ĭorgovan,
Braţ dĭe buzdugan,
Cu śe fel dĭe binĭe
Vinĭ astăz la minĭe?
Doară tu gîndĭeştĭ
Să mă prăpădĭeştĭ?
Însă viŭ mă lasă
Şi tĭe 'ntoarś acasă.
Dĭe mi-ĭ omorî,
Binĭe nu o fi,

Musc' oĭ slobozî,
Boĭ oĭ otrăvi,
Plugu oĭ opri,
Caiĭ or mușca
Și mulț or crăpa".
Ĭovan Ĭorgovan,
Braț dĭe buzdugan,
Ĭel cînd auza,
Așa că-m zîśa:
„Șérp' afurisît,
Înc' am auzît
Că aĭ prăpădĭit
Fața femeĭască,
Cu falcă hoțască".
Șérpilĭe zîśa:
„Ĭovan Ĭorgovan,
Braț dĭe buzdugan,
Cînd tĭ-am d-auzît,
Tu tĭ-aĭ și ivit.
Ĭo am fost lăsat-o
Și n'am vătămat-o.
Tĭe rog viŭ mă lasă
Și tĭe 'ntoarś acasă.
Źor pă capu mĭeŭ,
Mort oĭ fi maĭ răŭ,
Dacă mort oĭ fi,
Binĭe că n'o fi".
Ĭorgovan zîśa:
„Lumĭ-oĭ d-învăța
Fumurĭ ca să facă,
Dĭe loc musca crĭapă,
Calu n'o peri,
Da tu mort îĭ fi".
Sabĭa d-învîrtĭa,

Capu mi-l tăĭa.
Fata cum vidĭa,
La ĭel d-alĭerga
Şi-l îmbrăţîşa.
Ĭel o săruta,
Aşa că-ĭ zîśa:
„Ĭo tĭ-am sărutat,
Mă tĭem dĭe păcat.
Binĭe sămănăm,
Să nĭe d-întrebăm
Śe viţă om fi,
Poatĭe că nĭ-om ştĭi“.
Fata d-asculta,
Aşa mi-ĭ zîśa:
„Mi-s fată dĭe 'mpărat,
Dĭela scăpătat“.
Ĭorgovan zîśa:
„Śe mare păcat,
Că tĭ-am sărutat.
Mi-s fiśor dĭe 'mpărat
Dĭela scăpătat.
Şi nĭ-or blăstămat
A noştri părinţ
Cu lacrimĭ ferbinţ:
Tu să fiĭ la răsărit,
Ca şi śerbu prăpădĭit,
Ĭo să fiŭ la scăpătat
Ca şi lĭeu vătămat“.

*

Mulţ voĭnĭiş s'o dus
Sus pă Śerna'n sus,
Şi toţ s'or răpus.

Şi o maĭ rămas
Un Rumîn vitĭaz,
Ĭovan Ĭorgovan,
Braţ dĭe buzdugan.
Sus pă Śerna'n sus
Fată-ş căuta,
Nĭimic n'auza,
Śi i să'mpărĭa
C'auza un glas,
Şi nu'nţelĭeźa:
Orĭ îĭ femeĭesc,
Orĭ îĭ bărbătĭesc?
Ĭel aşa zîśa:
„Înśată, Śerna,
Că ĭo mi ţ-oĭ da
În albiĭa ta
O mrĭană dĭe aor
Cu otĭ dĭe bălaor".
Śerna înśeta,
Binĭe auza,
Că-ĭ glas femeĭesc
Şi nu-ĭ bărbătĭesc.
Pintĭinĭ caluluĭ da,
Ş'atunś mi-ş sărĭa
Dĭin clĭanţ în clĭanţ,
Pînă aźunźa
Undĭe fata ţîpa.
Şérpilĭe-l vidĭa
Şi aşa-ĭ zîśa:
— Ĭovan Ĭorgovan,
Tĭe rog viŭ mă lasă
Şi răntoarn' acasă,
Fata ĭo n'am vătămat.
— Şérp' afurisîtĭe,

Încă porţ cuvintĭe?
— Ĭovan Ĭorgovan,
Dĭe mi-ĭ omorî,
Şi maĭ răŭ o fi.
Musc' oĭ slobozî,
Marva o peri.
— Şérp' afurisîtĭe,
Încă porţ cuvintĭe?
Ţar'oĭ învăţa
Fumurĭ ca să facă,
Apoĭ musca crĭapă".
La ĭel aźunźa
Şi să sloboza,
Ş'atunś îl vidĭa
Şi mi-l maĭ vidĭa,
Fata o luva,
Acasă plĭeca.

Bănat.

□

Maĭca Sfîntă Măriĭe marĭe
Plĭecă pă calĭe, pă cărarĭe,
Să 'ntîlnĭi cu salca 'n calĭe.
— Bună dzîŭa, salcă.
— Mulţămĭesc dumitalĭe,
Maĭcă Sfîntă Măriĭe marĭe.
— Ştśiĭ, salcă, śe tśe-aş întreba?
N'aĭ vădzut nóŭă Murońĭ
Şî nóŭă strigońĭ?
— Ĭ-am vădzut şî nu ĭ-am cunoscut".
Maĭca Sfîntă Măriĭe marĭe
Dźin graĭ grăĭa:
„Firĭ-aĭ blastămată, salcă,
Să tśe prindz în ţărmurĭe dźe apă,

Rod dźin tśinĭe să nu să facă“.
Maĭca Sfîntă Măriĭe marĭe
Ĭar o plĭecat
Pă calĭe, pă cărarĭe,
S'o 'ntî[l]nĭit cu loza vińiĭ 'n calĭe.
— Bună dzîŭa, loza vińiĭ.
— Mulţămĭesc dumitalĭe,
Maĭcă Măriĭe marĭe.
— Ştśiĭ, loza vińiĭ, śe tśe-aş întreba?
N'aĭ vădzut nóŭă Murońĭ
Şî nóŭă Muroańe?
— Lĭ-am vădzut
Şî lĭ-am cunoscut
Şî lĭ-am întrebat
Că undźe să duc:
La pĭat[r]ă crepată,
La apă blăstămată“?
Maĭca Sfîntă Măriĭe marĭe
Cînd audza
Dźin gură aşa grăia:
„Bună să fiĭ, loza vińiĭ,
Struguri dźin tśinĭe să să facă,
Vinu să să stoarcă,
Paştśilĭi să să cîntśe,
Boĭeriĭ să-l béĭe“.
Mînĭiś dalbe sufulca,
Poalĭe albe rădźica,
Zbiś dźi foc în mînă lŭa,
La pĭat[r]ă crepată să duśa,
Dźi la cutarĭe ŭom găsa,
P' inĭe da
Pĭelĭa lĭe plĭesnĭa,
Praŭ şî pulberĭe făśa.
Prîn praŭ şî prîn pulberĭe căuta,

Inĭima ŭomuluĭ o găsa,
Ca o grăunţă dźi mac
În patru crepat.
Maĭ frumos o duśa
Ş'o creştśa
Ş'o plămădźa,
Cum créştśe ŭou 'n găină,
Veardza 'n grădźină,
Mĭerĭa 'n stupină,
Aloatu 'n postavă
Pita 'n cuptorĭ. . .

Bănat.

◻

Plĭecă [cutare] pră calĭe pră cărárĭe,
Pră potśácă dă drum márĭe,
S'o tîlnĭit cu nóŭădzăś şî nóŭă
Dă mănăturĭ,
Cu nóŭădzăś şî nóŭă
Dă póśiturĭ;
În calĭe źos l-o trîntśit,
Sînźelĭ-o vărsat,
Cárnĭa ĭ-o dźimicát,
Snaga şî putśerĭa ĭ-o luŭát.
Ĭel s'o dát, s'o văĭerát.
Sfînta Maĭcă Mărĭie-l audzá,
La ĭel să cobora,
Pră ĭel îl audzá,
Cîntînd şî văĭerînd:
„Ĭána, Ĭána, Costîndźána,
Cu soru-ta Similĭána,
Śe şădz źos, măĭ dă źos,
Pră śel cîmp vĭerdźe frumos,
Fár' cunună, far' munună,

Ca o nĭagră mogîndźaţă?
Ĭă-ţ cununa,
Ĭa-ţ mununa,
Că ţ-oĭ dă biś dă foc
Şî viĭ tréśe prăstă rîŭ dă róŭă
La o cásă nóŭă,
Şî viĭ batśe toatśe halĭelĭe
Prăstă mînĭ, prăstă piśoarĭe,
Prăstă faţă, prăstă braţă,
Ŭochiĭ dîn cap să lĭe zălĭetśáscă,
Inĭima să lĭe plĭeznĭască
Ca s'aducă crĭeiĭ capuluĭ,
Vedźerĭilĭe, putśerĭilĭe,
Încheĭetură la încheĭetură,
Ŭos la ŭos,
Măĭ vîrtos dă cum o fos.

Bănat (Bănia).

— Măĭ Dźordźiţă păcurarĭe,
Undźe grăbeştś aşa tarĭe?
Oile ţî-s răsfiratśe,
Turma-ĭ dusă źumătatśe.
Dă śe laş fagu stufos
Şî nu-m·fluĭerĭ dureros?
Că pădurĭa-ĭ înverdzîtă
Şî poĭana-ĭ înflorită.
— N'am ĭăŭ grijă, măĭ fîrtatśe,
Nĭiś dă turmă, nĭiś dă altśe,
Şi mă duc la nuntă 'n sat,
Mîndra mi s'o măritat.
— Dacă la nuntă aĭ plĭecat,
Śe ĭestś aşa supărat?
Śe ţî-ĭ faţa 'ntunĭecată

Ca şî noaptéa înourată ?
— Cum să nu fiŭ supărat ?
Că mîndra mi s'o măritat.
Cum să nu fiŭ întunĭecat,
Cînd grăbesc să mor în sat?

Bănat.

□

O fost un viteaz mare Pintea acela. O avut pigniță la Conja, ş'o avut nóŭădzęcĭ şî nóŭă de fecĭorĭ, cu ĭel o fost o sută. Apoĭ după acéĭa o 'mblat pe țară ş'o 'mblat pe lume cu ĭeĭ. Cînd o avut împăratu nevoĭe cu alț împărat, atuncĭ l-o agĭutat Pintea, o mers în agĭutorință. Unde s'o dus tăt o 'nvînsŭ pe toț împărațî. Plumbŭ nu ĭ-o prinsŭ. Apoĭ s'o dus la perirea luĭ; l-o puşcatu 'n Baĭe-mare.

Țara Oaşului.

□

Dómne, bate-mă să dzacŭ
Înt'o gredină cu macŭ.
Dómne, bate-mă să morĭŭ,
Înt'o gredină cu florĭ.
De cine mńĭ-e mńiĭe dor
De-aicea-ĭ can depărcĭor;
De cine mńĭ-e mńiĭe jęle
Nu pe-aĭéşté locurĭ şęde;
De cine mńi-ĭ dor şî bĭine
Aşteptu-l şî nu maĭ zine.
Dzua nor şî nóptea nor,
Cum petrec nóptea pe dor;
Dzua nor şî nóptea stéle,
Cum petrec lumea cu jęle.
De cine mńi-ĭ dor şî-m place,
Nu mă cótă ce-oĭ maĭ face.

Dorule de pe cîmptiii,
Agodi-te-aş, nu maĭ ziĭ.

Ţara Oaşului.

□

Ţîganu s'o dus cu raciĭ la solgăbirăŭ dela Domnu notarăş. S'o 'ntîmplat c'o hodinit lîng' ori-ce apă, da ĭel o vădzut raciĭ acolo în coşarcă cum să căznescu. Da ĭel o dzîs cătă racĭ: „de-aţ hi aşę de bunĭ să m'ascultaţ, că ĭo v'aş nępusti în apă să vă răcoriţ". Ĭ-o ţîpat în apă. Atuncĭ Ţîganu s'o culcatu ş'o adurmńitu. Dacă s'o sculat, o strîgat raciĭ să yĭie afară din apă. Da raciĭ n'o ĭeşît din apă. Ţîganu ar mé (=merge) la solgăbirăŭ, n'are cu ce; tăt o mărs, da n'o avut ce să-ĭ déĭe, numa coşarca gólă şî cartea dela notarăş. Solgăbirău, dac'o citit cartea, o spus: „unde-s raciĭ, Ţîgane? că aicea-ĭ scris o sută de racĭ". Da Ţîganu o răspuns: „cît ĭ-am cotat, n'am ştiut că-s în carte, am credzut că-s în vale". Solgăbirău o dzîs: „aicea-ĭ scris numa cît s'o tremăs, da nu-s acolo". Ţîganu o spus numa atîta: „bdĭine că-s acolo 'n carte".

Ţara Oaşului.

□

Cînd s'o 'npărţît norocu
Fost-am în cîmp cu plugu;
Nu ştĭiŭ cum mńĭ-o înpărţît,
Puţînĭel mńi s'o inĭit.
Cînd s'o 'npărţît urîtu
Fost-am în cîmp la lucru;
Nu ştĭiu cum mńi l-o 'npărţît,
Că pé mult mńi s'o inĭit.
Că cît mńi s'o inĭit mńiĭe
Ar hi boghet la o mńiĭe.
Cîté relĭe m'o agĭuns
Binĭe că-s cu capu 'n sus;

Cîtă lume 'n partĭa mé
Ardĭ-ar, n'ar rămînĭé;
Cîtă mńi s'o inĭit mńiĭe
Ardĭ-ar, pustiĭ să rămîĭe.

Maramureş.

□

Să tĭe văd, lume, ardzînd
N'aş maĭ sări să tĭe stîng,
D'aş sări să tĭe d-aprind;
Să tĭe văd ardzînd în pară
N'aş ĭeşi nĭicĭ pîn' afară,
Dacă văd că n'am tignĭală;
Să tĭe văd ardzînd cu foc
Nĭicĭ nu m'aş clătĭi dĭin loc,
Dacă văd că n'am noroc.
Ardĭ-aĭ lume dĭe tri părţĭ,
Dĭe tri părţĭ cu lĭemnĭe verdzĭ
Şi dĭ-o partĭe cu uscatĭe,
Că n'avuĭ noroc nĭicĭ partĭe,
Numa dĭe streinătatĭe.

Maramureş

ISTROROMÂNA

Bâte fl'eru pira-ĭ cád.	Bate fierul până-i cald.
Lu Domnu şi lu dracu nu se pote sluji ovotę.	Lui Dumnezeu şi dracului nu se poate sluji în acelaşi timp.
Åţa se prichine ĭuve-ĭ maĭ supţire.	Aţa se rupe unde-i mai subţire.
Pira nu daĭ cu câpu ăn prâgu de sus nu vezĭ cela de jos.	Până nu dai cu capul în pragul de sus nu-l vezi pe cel de jos.
Metura novę meturę bire.	Mătura nouă mătură bine.
Ola la foc l'epuru ăn boşchę.	Oala la foc, iepurele în pădure.
Glâsu lu asiru nu se åvde'n cer.	Glasul măgarului nu se aude în cer.

□

Ĭo ve spur č'a foşt şi ce n'a foşt; scutaţ bire!	Eu vă spun ce a fost şi ce n'a fost; ascultaţi bine!
Ontrat a foşt treĭ surăr şi mergu pri su ocna lu ţesâru şi ura gané: „se me réş ĭo marita, ĭo réş	Odată au fost trei surori şi merg pe sub fereastra împăratului şi una zice: „dacă eu m'aş mă-

vé fetu cu bareta zlâtnę“. E cé âtę gané che se ré marită dupé ĭe, ré face un fet cu zlatnę ĭachetę. E treĭa gané che se ré marită che ré vé dvoiţĭ fečor cu periĭ zlâtniĭ. E ţesâru gané: „ĭ-oĭ te ló“. Ben, ĭelʼĭ s'a mes marita.

rità, eu aş aveà un băiat cu căciuliţa de aur“. Şi cealaltă zice că dacă s'ar mărità după el, i-ar face un băiat cu haină de aur. Şi a treia zice că dacă s'ar mărità, ar aveà doi băieţi gemeni cu părul de aur. Şi împăratul zice: „eu o să te iau“. Bine (aşà), ei s'au căsătorit.

Căn s'a maritat, ţesâru mes-aŭ largu, nu ştiŭ, cu soldâţiĭ. Muşât; cănd a vut căsta mulʼére doĭ fečor cu periĭ zlâtniĭ, socra a lʼeĭ lót-a čăştĭ doĭ fečor e pus-aŭ doĭ şerp e fečoriĭ pus lʼĭ-aŭ ăn casun şi lʼi dus-aŭ ăntr'o apę, şi mes-a zdolun cu âpę. Čăştĭ fečor verit-a la o more şi gospodaru de more âflę fečoriĭ ăn casun şi lóĭe-lʼĭ farę şi lóĭe-lʼĭ îm braţ porta la mulʼére: „nâ-ţ fečoriĭ, tu ari ur, ĭo ţ-oĭ dâ doĭ fečor. Lʼĭ-er zgoi tustreĭ, no fi zacorìst“.

Când (după ce) s'au căsătorit, împăratul s'a dus departe, nu ştiu (cât de departe), cu soldaţii. Frumos (bine, aşà); când această femeie a avut doi băieţi cu părul de aur, soacra ei a luat pe aceşti doi băieţi şi a pus doi şerpi [în locul lor] şi pe băieţi i-a pus într'o ladă şi i-a dus în (la) o apă şi s'au dus la vale cu apa. Aceşti băieţi au venit la o moară şi stăpânul moarei află pe băieţi în ladă şi-i ia afară şi-i ia în braţe să-i ducă la nevastă: „na-ţi (uite) băieţii [aceştia], tu ai unul, eu-ţi dau doi băieţi. Ii vei creşte pe toţi trei, nu fii rea la inimă“.

Socra lu cé mul'ére pisé lu ţesáru che s'a nascut doĭ şerp. E ţesaru primit-a liştu şi pisé che neca staĭe cé prigodę pirę verir cásę. Ţesáru vire cásę dupé ure pednaĭst dán şi flát-a şerpiĭ şi foşt-a jalostăn. Mul'éra scapat-a şi mes-aŭ la ur selo, ĭuve ramás-aŭ. Fečoriĭ cu periĭ zlátniĭ s'a zgoit la cé more e gospodáru l'ĭ-a cl'emát „vodenĭáţiĭ".

Soacra acelei femei (soţiei împăratului) scrie împăratului că s'au născut doi şerpi. Şi împăratul primit-a scrisoarea şi scrie că să stea (să rămână aşà) aceà întâmplare până ce el ar venì acasă. Impăratul vine acasă după vre-o patrusprezece zile şi a aflat şerpii şi a fost trist. Femeia (soţia lui) a fugit (fugise) şi s'a dus la un sat, unde a rămas. Băieţii cu părul de aur au crescut la moara aceea şi stăpânul le-a dat numele de „vodenĭáţĭ" (cei găsiţi în apă).

Şi o zi le dáĭe păre şi fečoriĭ mergu chĭá. Cănd ăs trudniĭ, viru la o cásę şi ăntrebu se l'i ré lasá durmi. Cé mul'ére foşt-aŭ lor máĭa lu cel'ĭ fečor, ma fečoriĭ n'a ştiŭut che le-ĭ máĭa, ma máĭa l'ĭ-a cunoscut. Fečoriĭ mes-aŭ în pát şi merăncu de cé păre şi durmit-aŭ. Domaréţa mergu chĭá şi maĭa mes-aŭ cu ĭel'ĭ şi viru la o locándę. Cia foşt-aŭ un gospodin ce fošt-a ţesáru.

Şi într'o zi le dă el pâne şi băieţii pleacă departe (în colo). Când sunt obosiţi, vin la o casă şi întreabă dacă i-ar lăsà să doarmă. Aceà femeie a fost mama acelor băieţi, dar băieţii n'au ştiut că le e mama [lor], dar mama i-a cunoscut. Băieţii s'au dus în pat (s'au dus să se culce) şi mănâncă din aceà pâne şi au dormit. Dimineaţa merg departe (pleacă) şi mama a mers cu ei

Ĭe lʼĭ ăntrébę che dende-s. E ĭelʼĭ zicu che dela morę. E ţesáru gané: „voĭ ăste a melʼĭ, ĭo ve cunosc pre per, cáre-s zlátniĭ. Şi voĭ veţ mie spure cum aţ jivit“. Ielʼĭ a spus şi ĭe dát-a păre şi toţ mes-aŭ názat la morę. Ţesáru ăntrebát-a lu gospodáru dila morę che dende áre čăştĭ fečor. E ĭe gané che lʼĭ-a verit cu casunu pre ápę.

şi vin la un birt. Aici a fost un domn, ce a fost (ce erà) împăratul. El îi întreabă că de unde-s. Şi ei zic că dela moară. Şi împăratul zice: „voi sunteţi ai mei, eu vă cunosc pe păr, că e de aur. Şi voi îmi veţi spune cum aţi trăit“. Ei au spus şi el [le-] a dat pâne şi toţi au mers îndărăt la moară. Impăratul a întrebat pe stăpânul moarei că de unde are pe aceşti băieţi. Şi el spune că i-au venit cu lada pe apă.

Ontrat mes-aŭ ăm paláţu lu ţesáru, la luĭ máĭa, şi ŭo ʼntrébę: „ce ţi se véde, cire ré tire pure ăn casun şi treméte ăntrʼo apę?“ Ĭá gané che ré meritéĭ obisitę fi. E ţesáru zis-a: „dunche réĭ tu meritéĭ obisitę fi, cʼaĭ mes fečoriĭ cu periĭ zlátniĭ pure ăn casun“.

Atunci au mers la palatul împăratului, la mama lui, şi o întreabă: „ce ţi se pare (ce crezi) [despre] cine te-ar pune întrʼo ladă şi te-ar trimete întrʼo apă (te-ar duce pe un râu)?“ Ea zice că [acela] ar merità să fie spânzurat. Şi împăratul a zis: „deci tu ai merità să fii spânzurată, că ai pus în ladă pe feciorii [mei] cu părul de aur“.

Cʼa foşt chĭáro sramotit, ma ţesaru lʼĭ-a otproştit şi a facut máre obét şi

Pentru că [ea] a fost foarte ruşinată, împăratul a iertat-o însă şi a făcut

vesel'e c'a fečoriĭ aflat.

masă mare şi veselie că a aflat pe feciorii lui.

SĂRACUL ÎNŢELEPT

Ur om a verit din sîmăń cutră cásę, ănĭurbá-tu-s'a pre un goşpodin bogát. Ţela goşpodin ăl ăntrébę: „te rogu spure-m: ăĭ čuda omir ăn sîmăń“? Ţela siromåh l'ĭ-a odgovorit che nu ştie, che nu l'ĭ-a broĭit. Pocle goşpodinu ăl ăntrébę che-ĭ bur sîmăńu; odgovorit l'ĭ-a siromåhu che nu l-a pocusit. Goşpodinu s'a uredit, facut l'ĭ-a ur batiment (cl'amat l-a 'n sud) şi foşt-a piseitu pre mandat che áre za veri ţesta zi, ma ne ămna, ne ĭezdi, ni nerescuţ ni neăncăţat. Siromahu s'a 'ncăţat r'o şcorńę cáre n'a vut de jos podlogu, c'un pičor ĭezdit-a pre cáprę. Verit-a la sud, potucit-a pre uşę şi vut-a'n l'epur ăn torbiţę cu sire. Ĭe ştiŭut-a c'aru čuda breč ăn sud. Potucit-a la uşę; dinuntru

Un om a venit dela bâlciu acasă [şi] s'a întâlnit cu un domn bogat. Acel domn îl întreabă: „te rog spune-mi: sunt mulţi oameni la bâlciu?“ Acel sărac i-a răspuns că nu ştie, că nu i-a numărat. Atunci domnul îl întreabă dacă-i bun bâlciul; săracul i-a răspuns că nu l-a gustat. Domnul s'a supărat [şi] i-a făcut judecată (l-a chemat la judecată) şi pe citaţie s'a scris că el va venì în cutare zi [la judecată], dar nici umblând (pe jos), nici călare, nici încălţat, nici neîncălţat, Săracul s'a încălţat cu o cizmă care nu aveà jos talpá [şi] cu un picior a încălecat pe o capră. A venit la judecător, a bătut la uşe şi a avut un iepure în traistă la el. El a ştiut că sunt mulţi

l'ĭ-a odgovorit che cire-ĭ fárę; ĭe odgovorit-a: „ţela cárle nu-ĭ nuntru“. Ĭel'ĭ a vál'e ănuntru ştiụut che-ĭ ţela hunţut farę. Ĭel'ĭ a val'e zis lu portuneru (carle-ĭ la uşę) neca şpuşte brecĭĭ (c'a brecĭĭ tămna fost) neca-l restrjescu. Cănd a portuneru rescl'is uşa lu brecĭĭ pre ĭe, ĭe pac zvadit-a l'epuru din torbę, lasát l-a, l'epuru scapat-a; brecĭĭ după ĭe. Vezut-o aŭ sändeţu din sud che-ĭ căta ştut, zis-aŭ lu portuneru neca-l tráje ăn conobę (la cantinę) neca-l'ĭ daĭe bé din tote băčvile, samo ne din ţa-işta care-ĭ maĭ bur viru. Cănd s'a sirománu nepit, ăntrebat-a che neca-l'ĭ daĭe şi din ţa-işta ĭuve-ĭ maĭ bur, portuneru l'ĭ-a zis che nu cutézę; siromahu mers-a la cep, rescepit-a cepu, hitit-a cepu maĭ largo č-a putut; viru din băčvă tocit s'a fârę; portuneru vreda cu jajetu'n şcul'ĭa de băcvă neca nu mére viru farę din băčvă. Siromahu lat-a ţela băt di după uşę preste portuner; portuneru ĭoh-

câni la judecător. A bătut la uşe; dinăuntru l-a întrebat că cine-i afară; el a răspuns: „acela care nu-i înăuntru“. Ei înăuntru (cei dinăuntru) îndată au ştiut că e omul acela năsdrăvan afară. Ei îndată au spus portarului (care e la uşe) să sloboadă cânii (că au fost răi cânii), ca să-l facă bucăţi. Când portarul a deschis cânilor uşa asupra lui, el (săracul) atunci a scos iepurele din traistă, l-a lăsat, iepurele a scăpat (a sărit); cânii după el. A văzut judecătorul dela judecătorie că el (săracul) e cam şiret [şi] a spus portarului să-l ducă în pivniţă (la cantină), să-i dea de băut din toate buţile, afară de aceea în care-i vin mai bun. Când (după ce) săracul a băut bine, a întrebat că nu-i dă şi din [butea] aceea unde-i [vinul] mai bun; portarul i-a spus că nu cutează; săracul a mers la cep, a desfăcut cepul, a deschis cepul cît a putut mai mult; vinul

chéĭt-a cănd l-a siromahu batut cu bătu; săndeţu desupra din cåmerę l'ĭ-a vichéĭt neca-l bire båte. Siromahu vut-a o capotinę; vezut-a o cetărtă de carne pre cl'ĭuchę; lat-a cetărta de cârne şi ŭo pus după cerbice şi cu ţela capotinę s'a zăgrnit şi cetărta foşt-a grélę; capotinę ŭo zăgrnit neca săndeţu nu véde che porta cârna farę. Ĭe plecnind-a męre farę, za scapå chĭå, ăntrebåt l-a săndeţu pre ocnă primit-a bură; siromåhu l'ĭ-a odgovorit: „goşpodine, muşåta hvalę, de réş şi un åt ån aşă“. Ĭe mers-a chĭå. Acmoce portuneru căta c'a foşt viŭ, cum l-a siromåhu batut cu bătu, ĭe cu jåjetu ăn băčvă ţirut-a vavic neca viru nu farę mére.

din cep a eşit afară; portarul îndată cu degetul în gaura buţei (a pus îndată degetul în gaura buţei) să nu meargă vinul afară din bute. Săracul a luat acel băţ de după uşe asupra *portarului* (şi a dat în portar); portarul a strigat când săracul l-a bătut cu băţul; judecătorul de deasupra din odaie i-a strigat să-l bată bine. Săracul a avut o mantà; a văzut o ciosvârtă de carne într'un cârlig; a luat ciosvârta de carne şi a pus-o după gât şi cu mantaua aceea s'a acoperit şi ciosvârta a fost grea; mantaua a acoperit-o (carnea), ca să nu vadă că duce afară carnea. El plecându-se ca să iasă afară, să se ducă pe ci încolo, judecătorul l-a întrebat de pe fereastră dacă a primit ceva bun; săracul i-a răspuns: „domnule, mulţumire frumoasă (îţi mulţumesc frumos), de aş aveà şi altădată aşà (cevà)“. El s'a dus pe ci încolo. Acum (pe urmă) portarul cât a

mai trăit, după ce săracul l-a bătut cu bățul, a ținut mereu degetul la bute să nu meargă afară (să nu curgă) vinul.

MEGLENITA

Frica végl'ă viña.

Pringă uscatu ardi şi vérdili.

Sătulu nu viruĭaşti flămundu.

Sǫndzili apu nu si faţi.

Zisu cu fatu nu-ĭ una.

Zuŭa ţi duţi anu nu duţi.

Frica păzeşte via.

Pe lângă [lemnul] uscat arde şi cel verde.

Sătulul nu crede flămândului.

Sângele apă nu se face.

Zi‸a şi cu fapta nu-s tot una.

Ce aduce ziua nu aduce anul.

Că criscuĭ di ţinţ añĭ, tati şi mama căţară să-ñĭ zică că s' mi trimeată şi mini la dascălu.

Cǫn ăñĭ ziţeaŭ di dascălu, ĭo căţam să plǫng, că mult ăñĭ ra frică di ĭel, că ficĭoril'ĭ cari si duţeaŭ spuneaŭ că l'ĭa puni ăn fàlăgă.

Când crescui de cinci ani, tata şi mama începură să-mi spună că mă vor trimete şi pe mine la dascăl.

Când îmi vorbiau de dascăl, eu începeam să plâng, că tare mi-era frică de el, căci băieţii care se duceau [la şcoală] spuneau că-i pune în falangă.

Mama-ńĭ ziţea că dascălu da năut şi sicher la minuţil'ĭ ficĭor, ama ĭo nu vream să ud di ĭel. Unǎ zuŭă, ăńĭ fési mama unǎ turtǎ gărnaţă, ăńĭ dărǫ şi càĭgănǎ cu dóŭ ŭaŭă şi ńi li pusi 'n sicul'ĭ ca s' mi ducă la dascălu. Turta gărnaţă şi càĭgăna li vream, ama că-ńĭ ziţeaŭ di dascălu plăndzeam. Mi lǫ mama 'n braţă, cu sicul'ĭu di guşă şi mi dusi la Lungu dascăl.

Că 'ntraĭ cu mama 'n scul'ĭò, dascălu vea pus un ficĭor ăn fàlăgă şi la bătea pristi picĭoari şi ficĭoru plăndzea. Căţaĭ şi ĭo să plǫng, şi dascălu la gripi ficĭoru din fàlăgă şi-ńĭ dédi la mini un irmilǫc; ama ĭo nu vruĭ să staŭ cola, că-ńĭ ra frică di ĭel că bătea.

Mi lǫ mama napoĭ şi nu vream să ud di dascălu; ama că vini tati, di frica luĭ mi duş, şi-ńĭ dédi dascălu unǎ *Cruţea-jută*, şi mini nu mi bătea, că ram mic. Că zăcriscuĭ,

Mama-mi ziceà că dascălul dă năut şi zahăr băieţilor mici, dar eu nu vream să aud de el. Într'o zi, îmi făcù mama o ţurtă de grâu, îmi gătì şi jumări cu două ouă şi mi le puse în traistă, ca să mă duc la dascăl. Turta de grâu şi jumările le voiam, dar când îmi vorbiau de dascăl plângeam. Mă luă mama în braţe, cu trăistuţa [atîrnată] de gât şi mă duse la dascălul Lungu.

Când intrai cu mama în şcoală, dascălul pusese un băiat în falangă şi-l băteà peste picioare, şi băiatul plângeà. Incepui şi eu să plâng, şi dascălul dete drumul băiatului din falangă şi-mi dete mie un irmilic; dar eu nu vrui să rămân acolo, căci îmi erà frică de el că băteà.

Mă luă mama înapoi şi nu voiam să aud de dascăl; dar când venì tata, de frica lui mă dusei, şi-mi dete dascălul o *Cruce-ajută*, şi pe mine nu mă băteà, căci eram mic.

căţǫ şi mini s' mi bată. Ĭo, nişti or, fuzeam dila scul'ĭò şi mi scundeam prin gărnişoară.

Ună zuŭă, că uzǫ tati că nu ram la scul'ĭò, că mi căţǫ mi tălcĭǫ di chĭŭtèc şi din ţea zuŭă nu priziş lantă oară că nu mi duc la scul'ĭò.

Cruţea-jută, alfa, vita, ăŭ ănviţaĭ di rost. Nişti ficĭor căntaŭ ăn filadă, nişti ăn maĭ măčĭcati cǫrţ. Cătilin, cătilin, mi 'nviţaĭ şi ĭo să cǫnt ăn filadă, ama nu ştiĭam ţi zic, că raŭ gărţeşt.

Dupu Lungu dascăl vini Dimopulos, ară dupu ĭel la pusiră Peĭa. Peĭa mult na bătea cu tuĭaga pristi mǫnă şi 'n zinucl'ĭ na punea, că nu ştiĭam cum si zic ca cum noĭ lafurli din carti.

Ăn lu Peĭa zuŭă vini la scul'ĭò un mari dascăl, ţi-l'ĭ ra numea Vaigant, şi ĭel na scultǫ la căntarea, ama că na 'ntriba cum si ziţi ţista

Când mai crescui, începù şi pe mine să mă bată. Eu, uneori, fugiam dela şcoală şi mă ascundeam prin porumb.

Într'o zi, când auzì tata că nu eram la şcoală, cum mă prinse mă stâlcì în bătaie, şi din ziua aceea nu mai zisei altădată că nu mă duc la şcoală.

Crucea-ajută, alfa, vita le învăţai pe de rost. Unii băieţi cetiau într'o cărticică, alţii în cărţi mai mari. Încet, încet, învăţai şi eu să cetesc în cărticică, dar nu ştiam ce spun, căci erau greceşti.

După dascălul Lungu a venit Dimopulos, iar după el l-au pus pe Peia. Peia tare ne bătea cu băţul peste mână şi ne punea în genunchi, căci nu ştiam cum să spun ca noi (în limba noastră) vorbele din carte.

In timpul lui Peia a venit la şcoală un mare dascăl, care se numia Vaigant, şi el ne ascultà la cetire, dar când ne întrebà cum se zice cutare vorbă

laf pri noastră limbă, nu ştiĭam să-l'ĭ spunim.

pe limba noastră, nu ştiam să-i spunem.

La fuzirea din cătun, Vaigant la zis-aŭ la nişti moş că „ĭo z' va trimet un dascăl să vă l'ĭa 'nveaţă fiĉĭoril'ĭ pri voastră limbă“. Pristi cǫţva meş vini ăn L'ĭumniţă un dascăl din Bitul'ĭa şi-l'ĭ ia numea Mihail Nica. El l'ĭa 'nviţa ficĭoril'ĭ pri limbă. Tati, că uzǫ că pri limbă 'nveaţă ăn L'ĭumniţă, mi dusi şi mini cola. Prima-ńĭ dédi ţista dascăl un abecedar de Atanasescu şi 'n dóŭ, treĭ zǫli mi 'nviţaĭ să cǫnt ăn abecedar, şi ţéli ţi li căntam li 'nţilizeam ţi zic. Nu raŭ măncoasi ca gărţéştli.

La plecarea lui din sat, Vaigant a spus la nişte bătrâni „că eu o să vă trimet un dascăl să vă înveţe copiii pe limba voastră“. Peste câteva luni venì în Liumniţa un dascăl din Bitolia şi-i erà numele Mihail Nica. El învăţà pe copii pe limba (lor). Tata, când auzì că pe limba [noastră] [se] învaţă în Liumniţa, mă duse şi pe mine acolo. Mai întâiu îmi dete acest dascăl un abecedar de Atanasescu, şi în două, trei zile învăţai să cetesc în abecedar, şi cele ce cetiam le înţelegeam ce însemnează. Nu erau grele ca cele greceşti.

Lantili cătuni că uzǫră că ari şi tǫr dascăl'ĭ ţi l'ĭa pot ănviţari ficĭoral'ĭ ca pri noastră limbă, ţirură şi ĭali dascăl'ĭ din Bitul'ĭa, dila Margarit. Margarit trimési ăn toati cătunili din Meglin dascăl'ĭ, ama di tunţea vlădiţil'ĭ gărţeşt căţară s' li

Celelalte sate când auziră că sunt şi atari dascăli ce pot învăţà pe copii ca pe limba noastră, cerură şi ele dascăli din Bitolia, dela [Apostol] Mărgărit. Mărgărit trimese în toate satele din Meglen dascăli, dar de atunci vlădicii greci în-

pizmească cătunili noaştri din Meglin.

cepură să pizmuească satele noastre din Meglen.

Ăn vecl'ĭŭ văcǫt, cari cătunean ştiĭa maĭ bun să psălească la bisérică, ţela la punea cătunu dascăl.

La ĭel ăl'ĭ plătea pitrupu patru, ţinţ liri ăn an şi măncarea din cătun. Ficĭoril'ĭ la lăĭaŭ pri urdini dascălu di la gusteaŭ. Cari di cari la priştitaŭ cu maĭ bună măncari, ca să la 'nveaţă maĭ bun.

Ĭel'ĭ l'ia 'nviţaŭ ficĭoril'ĭ gărţéşti: *Cruţea-jută, alfa, vita.* Ănviţaŭ şi'n *Psaltir, Iftic* şi'n *Marea carti.* Cari-ŭ scutea *Marea Carti* si făţea popă.

Un ficĭor că-ŭ scutea ună carti, la făţeaŭ „acşios“. Mari bucuril'ĭă ra pri mumă-sa şi tată-su lu ficĭoru ţi si făţea acşios. Ţea zuŭă veaŭ measă că la nuntă. Dascălu cu ficĭoril'ĭ si duţeaŭ toţ la rucĭoc la ficĭoru ţi la făţeaŭ acşios şi di că la ardicaŭ di treĭ

În vremea veche, care sătean ştia mai bine să cânte la biserică, pe acela îl puneà satul dascăl.

Lui îi plătià epitropul patru, cinci lire pe an şi mîncarea din sat. Copiii luau pe rând dascălul de-l ospătau. Care mai de care îl întâmpinà cu mâncare mai bună, ca să-l înveţe mai bine.

Ei învăţau pe copii greceşte: *Crucea-ajută, alfa, vita.* Învăţau şi în *Psaltire, Octoih* şi în *Cartea cea mare (Evanghelie).* Cine isprăvia *Cartea cea mare* se făceà popă.

Un copil când isprăvià o carte, îl făceau „vrednic“. Mare bucurie era pe mama şi pe tata copilului care se făceà vrednic. În ziua aceea aveau masă ca la nuntă. Dascălul cu copiii se duceau toţi la prânz la copilul pe care-l făceau vrednic, şi după

or pri mǫńĭ şi ziţeaŭ „acşios, acşios, acşios", şădeaŭ la siniă să si gustească. La fuzirea, la dăruĭaŭ dascălu cu cĭărǫp şi toţ priună si duţeaŭ ară la scul'ĭò. Şi la duţirea şi la fuzirea căntaŭ cǫntiţi.

Ţel'ĭa dascăl'ĭ l'ĭa 'nviţaŭ ficĭoril'ĭ di bisérică, ama nu 'nţilizeaŭ ţi zic. Săldi căntaŭ ăn currǫn, di că moară la mirdzea gura. Ăn ţela văcǫt şi popil'ĭ raŭ scǫmp. Un popă la treĭ, patru cătuni făţea izmet. Ăn Paşt, că-ŭ scutea liturghia ăn luĭ cătun, ăŭ lăĭa cuminicătura şi cu nafra şi si duţea ăn lantili cătuni s' l'ĭa cuminică criştińil'ĭ.

ce-l ridicau de trei ori pe mâni şi ziceau „vrednic, vrednic, vrednic", şedeau la masă şi se ospătau. La plecare, dăruiau dascălul cu ciorapi şi toţi împreună se duceau iar la şcoală. Şi la dus şi la întors cântau cântece.

Acei dascăli învăţau pe copii de ale bisericii, dar [copiii] nu înţelegeau ce spun. Numai cetiau repede, de le mergeà gura ca moara. În vremea aceea şi popii erau rari. Un popă la trei, patru sate făceà slujbă. La Paşti, după ce isprăvià liturghia în satul lui, luà cuminecătura şi anafura şi se duceà în celelalte sate să împărtăşească pe creştini.

Micu, ca să proachĭă dóŭ săptămǫńĭ ăntru an, trubuĭaşti să-l'ĭ si da pugacĭa din an. Di an, al'ĭ si faţi ĭa joĭa, ĭa lunĭa, dimneaţa-ta. Ăncă mănicat faţi mumă-sa maĭ multi pǫńĭ grănǫţ, li undzi pri

Copilului, când se apropie două săptămâni până la un an, trebue să i se dea pogacea de an. De un an, i se face ori joia ori lunia, dimineaţa. Incă pe mânecate (des de dimineaţă) face mamă-sa mai

disupru ńĭari, li răsfrǫndzi ăn maĭ multi cumati, li puni ăn ună mésă nóŭ, puni şi ună virdéţă 'n nuntru. si isprimin éşti bun şi ziţi: „na-vă unècĭcut pugacĭă din an lu x". Şi lumea al'ĭ zic la ea: „să-ţ iă ghiŭ, să-ţ crésca mari".

multe pâni de grâu, le unge pe deasupra cu miere, le frânge în mai multe bucăţi, le pune pe o faţă de masă nouă, pune şi nişte verdeţuri înăuntru, se premeneşte bine (frumos) şi zice: „na-vă puţină pogace de an lui x". Şi lumea îi zice ei: „să-ţi fie viu (să trăească), să-ţi crească mare".

Di că si da pri la toati casili, aŭ puni sinia şi si 'nşǫră toţ ţel'ĭa din casă. Napcum lé şi di toati alaturli ţi ari un dumachin ăn casă, ca: gĭangaloţ di agru, fuşt, alatur di războĭ, carti, cantar, foarfiţ, chĭési, sapă, teslă, uglindală, chĭaptin, ac, chitcă şi lanti. Şi li pun toati pri sinĭă, aţi la pun şi micu lăngă lucri pri sinĭă.

După ce dă pe la toate casele, pune masa şi se înşiră toţi cei din casă. Apoi ia şi din toate uneltele ce are un gospodar în casă, ca: unelte de câmp, cârlige de împletit, unelte de războiu, carte, cântar, foarfeci, pungă, sapă, teslă, oglindă, pieptene, ac, buchet de flori şi altele. Şi le pun pe toate pe masă, apoi pun şi pe copil lângă lucruri pe masă.

Şi şa si ziţi că di ţe lucru prima să si caţi, ftari zănăĭat să aĭbă, cǫn să créscă: maĭstur, acu lé teslă, etc.

Şi astfel se zice că de ce lucru se apucă mai întâiu (pe ce lucru pune mâna mai întâiu), atare meşteşug o să aibă când o să crească: tâmplar, dacă ia tesla, etc.

Dupu ţea li mut lu-

După aceea mută lu-

crili di pri siniă şi-ŭ pun pugacĭa di rucĭǫs toţ priună cu ĭel.

crurile de pe masă şi pun pogacea şi prânzesc toţi împreună cu el.

□

Domnu la darǫ ţeru şi pimintu ăn şasi zǫli.

An prima zuŭă Domnu-ŭ darǫ vidéla şi-ŭ dispărţǫ vidéla di antunéric şi si fési zuŭă şi noapti.

La dóŭli zǫli Domnu la darǫ ţeru.

La trea zi Domnu la dispărţǫ uscatu di apu şi l'ĭa pusi numea la pimint, ĭundi şǫd oamińil'ĭ, vitili, pońil'ĭ, ĭerburli şi toati chitchili; ară adunărli lu api: mǫr, ăn cari sa peştil'ĭ şi raţili.

La patruli zǫli la darǫ soarli, luna, stélili: soarli, ca să na sfitéscă şi să na ancalzéscă zuŭa, ară luna şi stélili, ca să sfitéscă noaptea.

La ţinţli zǫli Domnu darǫ peştil'ĭ ţe plivăĭes ăn apu.

Ăn şasea zuŭă Domnu darǫ vitili toati şi divutińili; ăn ţésta zuŭă lǫ

Domnul făcù cerul şi pământul în şase zile.

In prima zi Domnul făcù lumina şi o despărţì lumina de întunerec şi se făcù ziuă şi noapte.

A doua zi Domnul făcù cerul.

A treia zi Domnul despărţi uscatul de apă şi i-au pus nume pământului, unde şed oamenii, vitele, pomii, ierburile şi toate florile; iară adunările apelor [le-a numit] mări, în care sunt peştii şi raţele.

A patra zi făcù soarele, luna, stelele: soarele, ca să lumineze şi să încălzească ziua, iar luna şi stelele, ca să lumineze noaptea.

A cincea zi Domnul făcù peştii ce plutesc (înnoată) în apă.

In a şasea zi Domnul făcù toate vitele şi fiarele; în ziua aceasta Domnul

Domnu ţară, la darǫ şi ŭomu direp lica luĭ şi lʼĭa] usi numea Adam.

Ca vizu Domnu că lu ŭomu lʼĭ ăĭ urǫt să iă singur, cǫn durmĭa Adam, lǫ ună din coastili luĭ şĭ-u darǫ Eva şi lʼĭ-u dédi ca soţ la Adam.

Napcum lʼĭa blagusluvi şi lʼĭa zisi: „créştiţ şi iţ mulʼĭţ şi puviliţi-la pimintu cu tot ţe si află pri ĭel".

Ară ăn şaptea zuŭă răpusǫ Domnu. Demèc şasi zǫli să sirbim şi zuŭa di şapti, demèc duminica-ŭ sfitì, sa na duţim la bisérică şi să faţim buni lucri.

luă pământ, făcù şi pe om după faţa (după chipul şi asemănarea) lui şi-i puse numele Adam.

Când văzù Domnul că omului îi e urît să fie singur, pe când dormià Adam, luă una din coastele lui şi o făcù pe Eva şi o dete ca tovarăşe lui Adam.

Apoi îi blagoslovì şi le zise: „creşteţi şi fiţi mulţi şi stăpâniţi-l pământul cu tot ce se află pe el".

Iară în a şaptea zi se odihnì Domnul. Adică şase zile să lucrăm şi ziua a şaptea, adică dumineca, o sfinţì, să ne ducem la biserică şi să facem lucruri bune.

AROMÂNA

Adună cînd hiì tinir, s'aĭ cînd auşeştĭ.	Adună când eşti tânăr, să ai când îmbătrâneşti.
Ahtari cap, ahtari minti.	Aşà cap, aşà minte.
Alavdă-mi gură, că ti bat.	Laudă-mă gură, că te bat.
Alghina ari ş' ńĭari, ari şi hĭari.	Albina are şi miere, are şi fiere.
Alĭiurea daĭ ş'alĭiurea creapă.	Aiurea dai şi aiurea crapă.
Ţe-aduţe oara nu aduţe anlu.	Ce aduce ceasul nu aduce anul.
Apa treaţe, arina arîmîne.	Apa trece, nisipul rămâne.
De afoară aroş, dinăuntru yirminos.	Dinafară roşu, dinăuntru viermănos.
Calu bun z' vindi dit ahuri.	Calul bun se vinde din grajd.
Chicută di chicută s' faţi bară mari.	Picătură cu picătură se face lac mare.
Chĭatra ţe s'arucuteaşti muşclĭu no-acaţă.	Piatra ce se rostogoleşte nu prinde muşchiu (muşchiul nu o prinde).
Caş bun tu foali di cîni.	Brânză bună în burduf de câne.

Cînili ţe-alatră nu mîşcă.

Cânele care latră nu muşcă.

□

Cîndu iram fičoru ńicu, părinţăl'ĭ a ńeĭ mi pitricură la scul'ĭò. Scul'ĭolu ira tu measea di hoară, şi acloţe ira dascalu grecu şî n' anviţa grăţeaşte. Năs nă dzîţea zboară ş' noĭ nu-l acăchiseam, ş' năs n'agudea căţe nu-l acăchisim ţi nă dzîţe, ş' nă dzîţea Vlahiĭ ksilupinachea. Noĭ, mărasl'ĭ, iram cu năs ca mutlu cu hutlu. Aşiţe u tricuĭ niscînţ ańĭ. Dup' aistă avdzîm ună dzună că vine 'n hoara noastră Apustòlĭ şi spunea c'adusi vivliĭ arumîneşti ş' li da batihavà. Atumţea noĭ la scul'ĭòaveam Grămătichiĭa al Θeofilu şi aveam λείπω, λείπεις, λείπει, şi nu puteam s' cunoaştim ţiva di aiste zboară şi toată taxĭa noastră nă vătămă multu dascalu a nostru, şi s' cl'ima Costantinidi. Noĭ, cîrtiţĭ di vătămarea ţi nă feaţe, nă zburăm toţ fi-

Când eram băiat mic, părinţii mei mă trimeseră la şcoală. Şcoala erà în mijlocul satului, şi acolo erà dascăl grec şi ne învăţà greceşte. Dànsul ne spuneà vorbe şi noi nu-l pricepeam şi dânsul ne băteà de ce nu pricepem ce ne spune, şi ne ziceà Români capete-de-lemn. Noi, sărmanii, eram cu dânsul ca mutul cu nebunul. Aşà trecură câţiva ani. După aceea auzirăm într'o zi c'a venit în satul nostru Apostol [Mărgărit] şi se spuneà că a adus cărţi româneşti şi că le dă gratis. Atunci noi la şcoală aveam Gramatica lui Theofil şi aveam λείπω, λείπεις, λείπει, şi nu puteam înţelege nimic din aceste cuvinte şi toată clasa noastră o trudì rău dascălul nostru, care se chemà Constantinidi. Noi, supăraţi de cazna ce ne făcù

čorlʹĭ di tu taxĭe că ti prîndzu s' nu nă duţim la sculʹĭò, ma s' n'adunăm toţ la Rungu şi z' videm ţi va s' faţim cu aistu dascal, ţi năs nă dzîţe ş' noĭ nu-l acăchisim. După ţe prăndzîm j' după zborlu ţe-aveam, n'adunăm toţ păn' t' un la Rungu şi aclò acăţăm s' nă plîndzim halea cum va s' faţim cu aistu om. Ĭeŭ, ca cama mare, lă dzîş a ficorlor: „vreţ s' mi ascultaţ mine tĭa s'ascăpăm di năs? Ĭo avdzîĭ că yine Apustòlĭ al Margarit în hoară j'va z' dişclʹidă ş'năs sculʹĭò j'va n'anveaţă gràmate arumîneaşti, va nă da ş'cărţîle batihavà fără paradz". Ş'toţ fičorlʹĭ idea mea o-aflară ti bună şi, fără tĭa s'nă minduim cama multu, nă sculăm dinăoară toţ şi nă dusim acasă la Apustòlĭ. Ĭeŭ, cari iramu 'n cap, îlʹĭ dzîş „bună dzua" ş'năsu nă-u turnă şi nă dzîse „ghine vinit. E, ţi căftaţ, fičorlʹĭ a ńeĭ?" Ĭeŭ îlʹĭ dzîş: „avdzîm că tine viniş ta z' disfaţ sculʹĭò aoà tu

[dascălul], ne vorbirăm toţi băieţii din clasă ca după prânz să nu ne ducem la şcoală, ci să ne adunăm toţi la Rungu şi să vedem ce o să facem cu acest dascăl, care ne vorbeşte şi noi nu-l pricepem. După ce prânzirăm şi după vorba ce o aveam, ne adunarăm toţi până la unul la Rungu şi acolo începurăm să ne plângem halul şi cum să facem cu acest om. Eu, ca mai mare, le zisei băieţilor: „vreţi să mă ascultaţi pe mine ca să scăpăm de dânsul? Eu am auzit că a venit Apostol Mărgărit în sat şi o să deschidă şi el o şcoală şi o să ne înveţe slove româneşti şi o să ne dea şi cărţile gratis fără parale". Şi toţi băieţii găsiră ideea mea bună şi, fără ca să ne mai gândim mult, ne sularăm toţi deodată şi ne duserăm acasă la Apostol. Eu, care eram în cap, îi zisei „bună ziua," iar dânsul ne-o înapoiè şi ne zise: „bine aţi venit! Ei, ce poftiţi, bă-

hoara noastră, scul'iò arumînescu, că noĭ aţeà ţi n'anveaţă dascalu grăţescu nu putem s' lu cunoaştim, că nu ştim grăţeaşte. Teaţeà şi noĭ vìnim aoaţe ca s'n'anveţ arumîneaşte ş'nu grăţeaşte". — „Ghini! ma singurĭ vìnit voĭ?"—„Ĭati ţe vìnim noĭ, că nă deade λείπω, λείπεις, ţi vărnu di noĭ nu putum ta s'u dzîţim, te-aţeà nă vătămă multu şi noĭ altă oară nu nă duţim la scul'iolu aţel, ţi va z'vinim la tine s'n'anveţ arumîneaşte." — „Ghine! ma să 'ntrebaţ şi părinţîl'ĭ că vinetu aoaţea."—„Va-l'ĭ 'ntribăm, ma şi părinţîl'ĭ a noştri voru z'vinim la tine ta s' ne-anveţ gramate arumîneaşti."—„E, macă ĭaste aşiţe, şădeţ îm pade, că va vă daŭ cîte-ună carte arumînească, *Abecedaru*". Noĭ şidzum toţ îm pade şi aştiptam cu neavărdare cîndu di cîndu s'n'aducă cărţîle, ş'ma le-aduse; deade la caθe-un cîte ună, şî cărţîle aţeale ira aşì: gĭumitiţ arumîneaşte, şi gĭumitiţ grăţeaşte. Noĭ ma

ieţi?" Eu îi zisei: „am auzit că ai venit să deschizi şcoală în satul nostru, şcoală românească, căci noi aceea ce ne învaţă dascălul grec nu putem pricepe, căci nu ştim greceşte. De aceea şi noi am venit aici ca să ne înveţi româneşte, iar nu greceşte". — „Bine! dar singuri aţi venit?"—„Iată de ce am venit, că ne-a dat λείπω, λείπεις pe care nici unul din noi nu le-am putut zice şi de aceea ne-a trudit mult şi noi altădată nu ne mai ducem la şcoala aceea, ci vom venì la tine să ne înveţi româneşte". — „Bine, dar să întrebaţi pe părinţi ca să veniţi aici". — „Ii vom întreba, dar şi părinţii noştri voesc să venim la tine ca să ne înveţi slove româneşti". „Ei, dacă este aşà, şedeţi jos, c'am să vă dau câte-o carte românească, *Abecedarul*". Noi şezurăm toţi jos şi aşteptam cu nerăbdare să ne aducă cărţile, şi când le aduse dete fiecăruia câte

li luăm cărţîle tu mînă şi nă spusa di li disfeaţim ea 'n cap, tu ahiursit' ali carte, şi nă spusă aşì: „*A* e arumînească, *alfa* ĭaste graţească, aistă e *b*, aistă e *β*. . ." Şi tu ună dzuă pană seara anviţăm *AB* toată şi acăţăm să vghivăsim. Şi ţi harańa ira ti noĭ atumţea că iţi vghivăseam li cunuşteam toate. Ş'a treĭa dzî nă deade dascalu a nostru „Istoria biblică" s'u xighisim de-arumîneaşte tu grăţeaşte aşì: „Dumnezeu a creat cerul şi pămîntul... iară 'n grăţeaşte: ὁ θεὸς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. . ." şi din cap pănă 'n coadă u xighisim tută „Istoria biblică". Ĭară cîndu nă aflam cu fičorl'ĭ dila scul'iolu grăţescu, lă dzîţeam zboară grăţeşti şi năş nu ştia ţe va dzîcă aţeale zboară pe-arumîneaşte, ĭară noĭ iram fudul'ĭ, că ştiam multu cama ghine di năş grăţeaşte ş' că năş anviţa maş grăţeaşte. T' un an di dzîle anviţăm Gramatica di Stelescu, Geografia

una. Şi cărţile acelea erau aşà: jumatate româneşte şi jumătate greceşte. Noi luarăm cărţile în mână şi el ne spuse să le deschidem ia la început, în capul cărţii, şi ne spuse aşà: „*A* e românesc, *alfa* e grecesc; acesta e *b*, acesta e *vita*..." Şi într'o zi până seara învăţarăm *AB* (alfabetul) tot şi începurăm să cetim. Şi ce bucurie erà pe noi atunci că orice cetiam pricepeam tot. Şi a treia zi ne dete dascălul nostru „Istoria biblică" şi o traduserăm din româneşte în greceşte aşà: „Dumnezeu a creat cerul şi pământul... iar în greceşte aşà: ὁ θεὸς ἔκτισε τὸν ουρανὸν καὶ τὶν γῆν..." şi dela un capat până la celălalt traduseram toată „Istoria biblică". Iar când ne aflam cu băieţii dela şcoala grecească, le spuneam cuvinte greceşti şi ei nu ştiau ce însemneaza acele vorbe pe româneşte, iar noi eram mândri că ştiam mult mai bine decât ei greceşte, pe când ei

di Gorjan şi Aritmetica di Pop, şi aşiţe puteam multu ghine ta s' lugursim tot ţe aveam ananghe, ĭară fečorl'ĭ dila scul'ĭolu grăţescu nu ştia de-aţeale lucri hicĭ.

învăţau numai greceşte. Intr'un an de zile învăţarăm Gramatica lui Stelescu, Geografia lui Gorjan şi Aritmetica lui Pop, şi aşà puteam mult mai bine să socotim tot de ce aveam nevoie, iar băieţii dela şcoala grecească nu ştiau de acele lucruri nimic.

□

Cînticlu a puntil'eĭ di Narta

Ş' era treĭ masturĭ alăvdaţ,

Ş' amintreil'ĭ ş' era fraţ;
Pi masturie mult înviţaţ
Ş' amintreil'ĭ era 'nsuraţ.
Di multu masturĭ ţi era
La toţ numa li s'avdzea.

Cîte lucre greale era
El'ĭ putea di le adăra.
Un om vine di-l'ĭ cl'imă,
Că amirăulu lă strigă.

Ş' inchisiră dipreună
Tută noaptea imna pi lună

L'amirăulu s' încl'inară

Cântecul podului de pe Arta

Erau trei meşteri lăudaţi (renumiţi)
Şi toţi trei erau fraţi;
In meştesug foarte pricepuţi
Şi toţi trei erau însuraţi.
De foarte meşteri ce erau
Numele lor erà auzit (cunoscut) de toţi.
Oricâte lucruri grele erau
Ei puteau să le facă.
Un om venì să-i cheme,
Că împăratul întrebă de ei (strigă după ei).
Şi porniră împreună
Toată noaptea să meargă pe lună.
Dinaintea împăratului se închinară

Ş' cu dor mare-l întrebară:	Şi-l întrebară cu dor mare [de a şti de ce îi chiamă]:
— Ţi urseşti dila noĭ?	— Ce doreşti dela noi?
Noĭ him oameńĭ scl'ĭaĭ a tăĭ?	Noi suntem oameni supuşi (slugi) ţie?
Mine am avdzîtă di voĭ	— Eu am auzit de voi
Că hiţ masturĭ mult arăĭ.	Că sunteţi meşteri năsdrăvani.
Dila mine ţi căftaţ	Ce cereţi dela mine
Punte'n Narta s' ńĭ-o adăraţ?	Ca să-mi faceţi un pod peste Arta?
Ma s' nu puteţ s' ńĭ-o adăraţ,	Dar dacă nu puteţi să mi-l faceţi,
Să ştiţ că yiĭ nu ascăpaţ.	Să ştiţi că nu scăpaţi vii.
— Doamne, te pălăcărsim	— Stăpâne, te rugăm
Treĭ dzile s' nă minduim".	Trei zile să ne gândim (să chibzuim)".
După ţi ş' se minduiră	După ce se gândiră
L'amirăulu apăndisiră:	Impăratului răspunseră:
— Punte aistă s'o adărăm	— Podul acesta ca să-l facem
Şapte ańĭ chĭerò căftăm.	Şapte ani vreme (termen) cerem.
Iţi s' hibă şî s' lipsească	Orice ar fi şi ar lipsì (orice ne-ar trebuì)
Amiril'ĭa s' hărğuĭască.	Impărăţia să ne dea.
Noĭ scl'ĭaĭ a tăĭ ţi him,	Noi slugi ale tale ce suntem
Dao zboară va să-z' grim:	Două vorbe o să-ţi grăim:
S' nu nă alaş ta s' nă jilim	Să nu ne laşi să ne jelim
Tu xeane aistă ţi him;	In streinătatea aceasta unde suntem;
Fumeal'ile vrem s' le aduţem,	Familiile vrem să le aducem,
Pi ningă noĭ s' nă le avem.	Ca să le avem pe lângă noi.
— Tute aiste ţi căftat	— Toate acestea ce cerurăţi
Mine vă le daŭ cu ğurat.	Eu vi le dau cu jurământ.
Punte sănătoasă voĭ,	Pod trainic vreau,

Că vă tal'ĭu treil'ĭ ca oĭ“.

Si sculară ş' amintreil'ĭ,
Z' dusiră s' l'ĭa a lor fumeal'ĭ.
Fumeal'ile era di Nînta,
Le lŭară, le dusiră Narta;
Fumeal'ile era dit munte,
Le dusiră Narta la punte.
Ș' ahiurhiră di lucra,
Loclu a puntil'eĭ îndredzea,

Θemeal'ile le săpa,
Chieţurile le arădăpsea.
Tută dzua ţi lucra
Apa noaptea l-o neca.
Șase áńĭ maş se curma

Ș' puntea nu lă s'adara.
Maş şedea şî s' minduĭa
Ș' cu lăcrăńĭ laĭ plîndzea,
Că chĭerolu s'apruchia
Ș' puntea nu lă s'adăra.

Una dzuă, dimineaţa,
Ma marele, cînd îş la faţa,

Iu s' primna pi tu ubor
Vidzu „pul'ĭlu azburător“.
Pul'ĭlu, aclò ĭu-ş azbura,
Pi lumăchĭ si discurma,
Pi ma marele maş muntrea

Ș' cu dor mare piridea
Ș' a ma mareluĭ îl'ĭ dzîţea:

Că altfel vă tai pe toţi trei
ca pe nişte oi“.

Se porniră toţi trei,
Se duseră să ia familiile lor.
Familiile erau din Nînta,
Le luară, le duseră la Arta;
Familiile erau dela munte,
Le duseră la Arta la pod.
Și începură a lucrà,
Locul podului îl pregătiau
(îl alegeau)

Temeliile le săpau,
Pietrele le înşirau.
Toată ziua ce lucrau
Apa noaptea înnecà.
Șase ani mai că se împli-
niau

Și podul nu se făceà.
Tot şedeau şi se gândiau
Și cu lacrimi negre plângeau,
Că vremea se apropià
Și podul nu se făceà.

Intr'o zi, de dimineaţa,
Mai-marele [meşterilor], după
ce se spălă pe faţă,

Unde se plimbà prin curte
Văzù „pasărea sburătoare“.
Pasărea, acolo după ce sburà.
Pe crengi se odihnià,
Spre mai-marele mereu se
uità

Și cu dor mare ciripià
Și mai-marelui îi spuneà:

„Ma mare, s' nu vă jiliţ,	„Tu, mai-marele, sa nu te întristezi,
Ama z' vreţ lucru s' lu bitisiţ,	Că dacă vrei să ispraviţi lucrul
A ńicluĭ frate nveasta s'o luaţ	[Trebue] să luaţi pe soţia fratelui mai mic
Tu ϑemeal'e s'o băgaţ.	Şi s'o puneţi (s'o zidiţi) la temelie.
N yìe, n yìe s'o învăliţ,	In grabă, în grabă s'o acoperiţi,
Jale şî ńilă s' nu muntriţ".	De jale şi milă să nu ţineţi samă".
Ma marele cînd o audzea	Mai-marele când auzià
Pul'ilu aistu ţi-l'i dzîţea	Pasărea aceasta ce-i spuneà,
Ditu hicate suschiră,	Din ficaţi suspină,
Inima l'i si dińică,	Inima i se sfâşiè,
Di mult ţi avea mare dor	De durere mare ce simţià
Pi aţea cama ńică nor.	Pentru aceà cea mai mica cumnata.
Năsă-ş avea un ńicu nat,	Ea aveà un copil mic,
Pi cicoară nimprustat.	Neridicat încă pe picioare (ce nu puteà umblà).
Di mă-sa nu si dispărţea,	De mama lui nu se despărţià,
Costantin îş lu cl'ima.	Constantin se chemà.
Ma marele ş' si minduĭa	Mai-marele se tot gîndià
Şî mult arăŭ îl'i yinea.	Şi multă durere (mult rau) îi venià.
Tu mardzine si mindui	La sfârşit se gândì
Ca Dumnidzău aşì ursi:	Că Dumnezeu aşà a hotărît:
Punte aistă ta să s' adară,	Podul ca să se facă (să se isprăvească)
Lipsea nor ma ńică s' moară.	Trebuià cumnata mai mică să moară.
Acas atumţea dimăndă,	Acasa atuncea trimese vorbă,

Prîndzu bun lă s'adară,	Prânz buu să li se facă (să li se pregătească),
Nor ma ńică să s' îndreagă,	Cumnata mai mică să se gătească,
Prîndzu cu năsă să s' pitreacă.	Prânzul cu dânsa să vie.
Ma marele ţi dimăndă	Mai-marele ce poruncì
Nor ma ńică-l ascultă.	Cumnata mai mică ascultă.
Costantinlu-ş lu sculă	Pe Constantin îl trezì
Diu durńea şî-l diştepta.	De unde dormià şi-l sculă.
Di ţîţă îş lu sutură	Îi dădù ţâţă ca să fie sătul
Ş' năpoĭ pi somnu lu băgă;	Şi iarăşi îl culcă;
S'adără, s'armătusi,	Se pregătì de plecare, se îmbrăcă
La punte s' z' ducă închisi.	Şi pornì să se ducă la pod.
Cu mare harao era	Cu mare bucurie erà
Prîndzu cîndu-ş lu duţea.	Prânzul când îl duceà.
Ma la punte cînd ağumse,	Dar la pod când ajunse,
A masturilor ĭa lă dzîse:	Meşterilor ea le zise:
—Voĭ masturĭ, ah, voĭ mărat,	— Voi, meşterilor, o săracii de voi,
Cu 'mbăreaţă, ţi lucraţ?	Cu voie bună (din partea mea: dorindu-vă voie bună), ce lucraţi?
Iu-ĭ puntea ţi adărat,	Unde-i podul la care-aţi lucrat,
Șase ańĭ ţi lucrat?	Șase ani ce aţi făcut?
Doamnă, ş' noĭ nă čudisim:	—Şi noi, femeie, ne mirăm:
Puntea dende o ahĭurhim	Podul de când l-am început
Dzuă ş' noapte toţ lucrăm	Ziua şi noaptea toţi lucrăm
Ş' nu putem s'o împrustăm.	Şi nu putem să-l ridicăm.
Ma marele nă dimăndă,	Mai-marele ne-a poruncit,
Cu ğurat nă spriğură:	Cu jurământ ne-a legat:

Ază prîndzu cae s'aduca,
S' nu-l alăsăm să-ş fugă,
Tu ϑemeal'e să-l băgăm,
Puntea s' putem s'o adărăm".
Năsă, laĭa, nu z' duchea
Masturil'ĭ ţi-l'ĭ zbura,
Pi bărbat-su maş muntrea

Şî-l videa că tot plîndzea;
Cu dor mare-l întreba,
Cît videa că lăcrăma:
—Vrutlu a ńăŭ, ğone bărbat,
Voĭ să-ńĭ spuńĭ ndrept şi curat
Tă ţi plîndzĭ ş' lăcrămedz?
Spune-ńĭ 'ndrept, aşì să-*m* bănedz.
— Vrută, suschirarea mea
Nu easte tă alt ţiva:
Îńĭ cădzu nellu, vruta mea,
Tu aţea groapă, s' treţ di-lu l'ia".
Tu groapă năsă-ş intră,
Ca cum bărbat-su l'i dimăndă;
Ahĭurhi nellu să-l caftă
Fără s' ştibă ţi va s' pată.
Masturil'ĭ ş' s' hiumusiră,
Cu yìe ş' fără di ńilă
Tu ϑemel'u o arucutira

Ş' cu chieţurĭ o stizmusiră.
Năsă, laĭa, ma lă striga,
Cu ńilă l'i pălăcărsea,
Cărńile-ş le dipira,

Azi cine prânzul îl va aduce
Să nu-l lăsăm să fugă,
Să-l punem la temelii,
Ca să putem isprăvì podul".
Dânsa, sărmana, uu înţelegeà
Ce-i spuneau meşterii,
Spre bărbatu-său mereu se uità
Şi vedeà că tot plângeà.
Cu înduioşare mare-l întrebà,
Când vedeà că el lăcrămà:
Dragul meu, tânăr bărbat,
Vreau să-mi spui drept şi curat
De ce plângi şi lăcrămezi?
Spune-mi drept, aşà să-mi trăeşti.
Dragă, suspinarea mea
Nu este (nu vine) din alt cevà:
Mi-a căzut inelul, draga mea,
In groapa aceea, du-te şi-l ia".

In groapă dânsa intră,
Cum îi poruncì bărbatul;
Incepù să caute inelul,
Fără să ştie ce va păţì.
Meşterii se repeziră asupra ei,
In grabă şi fără milă
O împiuseră spre temelia podului]
Şi cu pietre o zidiră.
Dânsa, sărmana, însă le strigà,
Cu milă îi rugà,
Carnea şi-o sfâşià

Perlʹĭ din cap ș' lʹi arupea;	Parul din cap și-l smulgeà,
De cît vărun nu o avdzea,	Dar nici unul nu o auzià,
Boațea lʹeı nu s'asculta.	Glasul ei nu erà ascultat.
Ĭara năsă la dzîțea,	Ea iarăși le spuneà
Ș' cît putea lʹi pălăcărsea:	Și cât puteà îi rugà:
„Voĭ, masturĭ, ah, voĭ măraț,	„Voi, meșteri, o, sărmanii de voi,
Pi un zbor s' me ascultaț,	O vorba să-mi ascultați,
Va z' vă dzîc nic' un oară:	Incă odata vreau să vă spun:
Țîța s' ńı-o alăsaț năfoară,	Țâța să mi-o lăsați afară,
Niclu de foame s' nu moară.	Ca să nu moară mititelul (copilul) de foame.
Ia, pitrețeț sa-ńi lu aducă	Ian, trimeteți să mi-l aducă
Sa-l bag pi țîța să sugă,	Să-l pun la țâță să sugă,
Că-ĭ ńic şî nicriscut,	Că-i mic și slab,
Nimprustat şî mult minut.	Nu poate sta în picioare, e prea mic.
Cum treambur mine, mărata,	Cum tremur eu, sărmana,
S' treambură ș' puntea di Narta.	[Așà] să tremure și podul de peste Arta.
Caț calatorı va să-ș treacă	Câți călători au să treacă
Cama mulțlʹĭ să s' neacă,	Cei mai mulți din ei să se înnece,
Căț perĭ 'n cap mine-ńĭ am	Cât par în cap am
Ahîț oameńı să-s' neacă tu an".	Atâția oameni să se înnece într'un an".

◻

Ți-ńĭ vidzuĭ, le dado?	Ce văzui, o, mamă?
Nă lilice aroșă,	O floare roșie,
Aroșă ca milgană,	Roșie ca patlageaua
Analtă ca fidane,	Inaltă ca un vlăstar
A le, dada mea!	O, mama mea!

Nu ştiu ţi sa-ńĭ fac,
Liliča s'o arup,
La disă s' mi duc,
Pisti ubor s' me aruc,

A le, dada mea!

Nu ştiu ce sa fac
Ca să rup floarea,
Să mă duc la ea,
Peste zidul curţii sa ma arunc,
O, mama mea!

◻

Plîndzi picurarlu,
Plîndzi şi cîrvînarlu,
Cum mirluxescu moaşili
Cînd îş plîngu morţilʹĭ.
— Ţe plîndzèţĭ, laĭ picurarĭ,
Ţe plîndzèţĭ, laĭ cîrvînarĭ?
— Ţe s' nu plîndzèm şi s' nu uhtăm?
Polim greŭ pri noĭ n'asparsi,
Oili nă li loară toati
Şi calʹı nî-lʹĭ loară 'n gĭumitati,
Di nă dor laili hicati.
Cum s'nă ţin, cum s'nă turnăm,
Acasă noĭ cum s'aspunem?
Di-ş plîngu lailʹĭ picurarı,
Di-ş plîngu lailʹĭ cîrvînarĭ.

Plânge pacurarul,
Plânge cărăuşul,
Cum se bocesc batrânele
Când îşi plâng morţii.
Ce plângeţi, sărmani păcurari,
Ce plângeţi, sărmani cărăuşi?
— Ce să nu plângem şi să nu oftăm?
Războiu greu pe noi ne păgubì,
Oile ni le luară toate
Şi caii ni-i luară pe jumatate,
De ne doare la ficaţi.
Cum să ne ducem, cum să ne întoarcem,
Acasă noi cum să spunem?
Şi plâng sărmanii păcurari,
Şi plâng sărmanii cărăuşi.

◻

Ah, laĭ hʹilʹĭlu a ńeu,
Cum di azbuiraş?

Ah, sarman fiul meu,
Cum de ai sburat?

Ti mă-ta nu-ţ fu ńilă?	De mama ta nu ţi-a fost milă?
Nu ti minduiş?	Nu te gândişi?
Cum di-ţ alăsaş	Cum de ţi-ai lăsat
Vruta ta mulĭare	Pe iubita ta soţie
Şi luţeafirlĭ a tăĭ?	Şi pe luceferii (copiii) tăi?
Cu care ti năiriş	Pe cine te supăraşi
Di dit lume îńĭ fudziş?	De ai fugit din lume?
Ah, laĭa di mine,	Ah, sărmana de mine,
Cu care me-alăsaş?	Cu cine m'ai lăsat?
Yino, vrutlu a ńeŭ,	Vino, iubitul meu,
Toarnă-te dit cale	Intoarce-te din cale,
La scumpa a ta dadă:	La scumpa ta mamă;
Yino nică una oară,	Vino, încă odată,
Ahîte inińĭ nu pliguea!	Atâtea inimi nu rănì!
Tine fudzĭ la alţ soţ	Tu pleci la alţi soţi
Şi noĭ şcreţ singurĭ n'alaş.	Şi pe noi pustii singúri ne laşi.

□

Ţi fiţeş, fičorlu a ńăŭ,	Ce făcuşi, feciorul meu,
Ţi fiţeş ĭazăcă mare? ai!	Ce pierdere mare făcuşi? ai!
Ţi fiţeş a nveastelĭeĭ	Ce făcuşi soţiei [tale]
Ţi alăsaş veduo tu ahtare ilichiĭe? ai!	Pe care o lăsaşi văduvă în vârstă aşà tânără? ai!
Ţi alăsaş nveasta cu ahîtă fumealĭe?	De ce [ţi-]ai lăsat soţia cu atâta familie?
Fumealĭe fără tată nu-ĭ bună,	Familia fără tată nu-i bună,
Nu poate să-lĭĭ veadă ńila.	Nu poate să se uite la ea mila (să deştepte mila tuturor).
Cînd va s'acaţă fumealĭa di minte	Când familia (copiii) au să prindă minte (vor fi mari)
Atumţea va s' caftă tată,	Atuncea au să caute după tată,
Şi cum s' lă dzîcă laĭa dadă?	Şi cum are să le zică sărmana mamă?

Va s' l'i diñică inima şi
hicatele;
Că va z' yină părinţl'ĭ alantor
Ṣi va s' caftă şi năş tată.
Va să s' întreabă a lor dadă:
„Cîndu va z' yină baba
nostru“?

Are să i se sfâşie inima şi
ficaţii;
Că au să vie părinţii altora
Ṣi au să caute şi ei tata.
Au să întreb- pe mama lor:
„Când o să vie tatăl nostru“?

GLOSAR

GLOSAR[1]

acăchisi, ar. [ngr. ἀπεικάζω] 94, 95, *a pricepe*.
acăţare, ar. [lat. *a c c a p t i a r e < c a p t u s] 106, *a prinde;* 95, 97, *a începe*.
aclò, ar. [lat. e c c u m ĭ l l o c] 95, *acolo*.
acloţe, ar. [*din* aclò + -ţe; *cf.* aoà, aoace] 94, *acolo*.
acmoce, ir. [lat. e c c u m m o d o + -ce, *terminaţiune ce apare şi în alte adverbe*] 77, *acum*.
acşios, megl. [ngr. ἄξιος] 85, 86, *vrednic*, *demn*.
adărare, ar. 98, 99, 100, 101, 102, 103, *a face*.
agodi [rus. goditĭ] 66, *a aşteptà*.
agru, megl. [lat. a g e r, a g r u m] 87, *câmp*.
agudi, ar. (alb. godis < slav. goditi) 94, *a lovì*, *a bate*.
ahît, ar. [lat. e c c u m t a n t u m] 104, 106, *atât*.
ahĭurhi, ar. [ngr. ἀρχίζω] 100, 102, 103, *a începe*.
ahĭursită, ar. 97, *început*, *cap*.

---

1. Abreviaţiuni şi semne:

alb.=albanez.
ar.=aromân.
bulg.=bulgar.
cr.—croat.
germ.=german.
gr. biz.—grec bizantin.
ir.=istroromân.
it.=italian.
lat.=latin.
lat. cl.=latin clasic.
lat. vulg =latin vulgar.
megl =meglenit.
ngr.=neogrec.
pol.—polonez.
rus.=rusesc.
rut =rutean.
sîrb.=sîrbesc.
slav. slavic.
slov.=sloven.
turc.=turcesc.
ung.=unguresc.
vbulg.=vechiu bulgar.
ven.=veneţian.

Semnul < pus între două cuvinte arată că cel dintâiu derivă din al doilea; invers (>), arată că al doilea derivă din cel dintâiu. Steluţa e pusă dinaintea unui cuvânt când acesta nu e atestat, ci numai presupus că a existat.

ahtare, ar. [lat. eccum talem 93, 106, *atare, așà*.
ahuri, ar. [ngr. ἀχοῦρι< turc. ahor; *comp.* alb. ahur 93, *grajd*.
alat, megl. turc. alat] 87, *unealtă*.
ama, megl. turc. amma, *ori* bulg. ama 82, 83, 84, 86; ar. 101. *însă, dar*.
amintreĭ, ar. *format după* amindoı] 98, 100, *tustrei*.
amira(u), ar. gr. biz ἀμηρᾶς<arab: emir 98, 99, *împărat*.
amiril'ĭă, ar. 99, *împărăție*.
ămna, ir. 75, *a merge, a umblà*.
ananghe, ar. ngr. ἀνάγκη] 98, *nevoie, lipsă*.
anĭurba, ir. *probabil dintr'o formă dispărută* anuıba < lat. *ĭnobviare (*comp.* megl. nuĭbari), *care a fost alterată sub influența vreunui cuvânt strein, poate* cr. juriti, urevati, *a pătrunde, a năvălì*] 75, *a întâlnì*.
aoà, ar. [lat. ad hac 75, *aici*.
aoace 53, ar. aoațe(a) 96 lat. ad *hacce, *aici*.
apolet 17, *epolet*.
apăndisire, ar. [ngr. ἀπαντῶ 99, *a răspunde*.
arădăpsire, ar. [ngr. ἀραδιάζω 100, *a înșirà*.
arină, ar. lat. arena, -am 93, *nisip*.
armătusire (si), ar. ngr. ἁρματόνω 102, *a se îmbrăcà (propriu zis „a se înarmà“)*.
arnăut: grâŭ ~ 34, *un fel de grâu (cu boabe mari*.
ară, megl. 83, 86, 88, 89, *iară*.
arucutire, ar. [turc. rykten, *ori* bulg. rukvam 93, 103, *a rostogolì, a împinge*.
aşcher [turc. ask'er] 16, *soldat turc*.
aşițe, ar. lat. eccum sīc + -țe; *cf.* acloțe, aoace 94, 96, 98, *așà*.
ăste, ir. cr. jeste] 74, *pers. a 2-a pl. ind. prez. a lui* fi.
ați, megl. 87, *apoi*.
aŭ ... aŭ lat. aut] 47, *sau*.
auşi, ar. *der. din* auş *și acesta din* lat. avus, -um + *suf. dim.* -uş] 93, *a îmbătrânì*.

babă, ar. [turc. baba] 107, *tată*.
băčvę, ir. cr. bačva] 76, *bute*.
bănare, ar. 103, *a trăì*.
bandor 44, *stomac de oaie*.
bară, ar. bulg. bara] 93, *baltă, lac*.
baretę, ir. [cr. bareta<

it. berretta] 72, *căciuliță*.
bat, ir. [cr. bat] 76, 77, *băț*.
batihavà, ar. [turc. badi hava] 94, 95, *gratis*.
batiment, ir. [ven. batimento] 75, *judecată*.
beilic [turc. beylik]: dă ~ 16, *de clacă*.
ben, ir. [ven. ben] 72, *bine*.
bitisire, ar. [bulg. bitisati <turc. bitmek; *comp.* alb. bitis] 101, *a isprăvì*.
boațe, ar. [lat. vulg. *b o x, *b o c e m lat. cl. v o x] 104, *glas*.
boghet 66, *destul (propriu zis „bogat")*.
boltaș [*der. din* boltă, *prăvălie* < slav. (bulg. sîrb.) bolta, *ori* ung. bolt] 48, *negustor*.
boșchę, ir. [cr. boška< it. bosco] 71, *pădure*.
brec, ir. [cr. brek] 75, 76, *câne*.
broĭi, ir. [cr. brojiti] 75, *a numărà*.
buldușì 10, *a căutà prin buzunare, a scotocì pentru a găsì bani*.
butureà 8, *buturugă*.

càĭgănă, megl. [turc. *ori* bulg. kajgana] 82, *jumări de ouă*.
călcete [*din* it. calcetto, *prin intermediarul altrei limbi; comp.* turc. kalčen<it. calzino] 16, *cizme răsfrânțe și cusute cu găitane*.
cama, ar. [lat. q u a m m a g ĭ s] 95, 97, 101, 104, *mai*.
camerę, ir. [ven. camera 77, *odaie*.
cantinę, ir. [ven. cantina] 76, *cantină*.
capotinę, ir. [cr. kapotina < ven. capotin] 77, *mantà*.
carte 66, *scrisoare*.
casun, ir. [cr. kasun<it. cassone] 72, 74, *ladă, lădiță*.
cățari, megl. 81, 82, 83, 84=ar. acățare.
cătilin, megl. [căte (cîte) + lin] 83, *încet*.
cătur 47, *trunchiu rătezat*.
caϑe-un, ar. [ngr. κάϑε + un] 96, *fiecare*.
celmeà [turc. čalma] 10, *cealmà, pânză albă cu care Turcii își înfășură capul*.
cenac [turc. čanak] 16, *blid, castron*.
cerbice, ir. [lat. c e r v ī x, - ī c e m] 77, *gât*.
cetărtę, ir. [cr. četvrt] 77, *ciosvârtă*.
che, ir. [lat. q u o d, *influențat de* ven. che], *că*.
chĭa, ir. [cr. ća] 73, 77, *încolo*.
chĭaro, ir. [ven. chiaro, *ori*

cr. kjaro] 74, *foarte*.
chicută, ar. 93, *picătură*.
chĭerò, ar. [ngr. καιρός; *comp*. alb. k'eró] 99, 100, *vreme, termen*.
chĭési, megl. [turc. k'ese] 87, *pungă*.
chĭeţurĭ, ar. 100, 103, *pietre*.
Chilichĭ 23, *Pilipi (Sf. Filip), sărbătoare populară (se ţine în noemvre)*.
chitcă, megl. [bulg. kitka] 87, 88, *buchet de flori; floare*.
chiti 41, *a crede, a-şi închipuì*.
chĭutèc, megl. [turc. k'ötek'; *comp*. bulg. k'otek] 83, *bătaie*.
cînta 47, *a bocì*.
cîrpălab 16, *pârcălab*.
cîrvînar, ar. [*der. din* cîrvane *şi acesta din* turc. k'ervan; *comp*. bulg. kervan] 105, *cel care conduce o caravană, care face transporturi cu caravană de cai, de catâri*.
cîta 48, *puţin*; ir. căta 76 *(puţin) cam*.
clĭanţ [slav. *kljanec] 60, *stâncă*.
cl'iuchę, ir. [cr. kljuka] 77, *cârlig*.
cola, megl. [lat. eccum ĭ loc] 82, 84, *acolo*.
coliliă 20, *plantă: năgară (stipa pennata)*.
colindeţ 16, *colac*.
conobę, ir. [cr. konoba] 76, *pivniţă*.
cota 53, 65, 66, *a căutà*.
coteĭ [comp. vbulg. kotelja] 6, *motan*.
covalĭ [rut. koval'] 34, *fierar*.
čuda, ir. [cr. čuda] 75, *mare număr de...., mulţi*.
čudisire (si), ar. [bulg. čudja se] 102, *a se mirà*.
cumată, megl. [ngr. κομμάτι, *ori* bulg. komat] 87, *bucată*.
cumpăni (a să) 51, *a se potrivì, a fi la fel*.
cure [lat. currĕre] 56, *a alergà, a fugì*.

dadă, ar. [turc. *sau* bulg. dada] 104, 105, 106, 107, *mamă*.
dan, ir. [cr. dan] 73, *zi*.
dărari, megl. 82, 88, 89= ar. adărare.
decindea [lat. de ecce ĭnde] 17, *dincolo*.
demèc, megl. [turc. demek; *comp*. bulg. demek] 89, *adică*.
detă [germ. Diät<lat. medieval: dieta] 45, *dietă, adunare*.
dimăndare, ar. [lat. demandare] 102, 103, *a poruncì*; 101, *a trimete vorbă pentru cevà*.
dinăoară, ar. [lat. de una hora] 95, *de-odată*.
dipirare, ar. [lat. depĭ-

lare] 103, *a smulge, a sfâșià.*
dipreună, ar. [lat. de per una] 98, *împreună.*
discurmare (si), ar. 100, *a se odihnì.*
dit, ar. [lat. de ĭntro], *din.*
divutină, megl. [bulg. divotína 88, *fiară.*
dropicî 32, *hidropizie.*
duchire (si), ar. 103, *a pricepe, a înțelege.*
dumachin, megl. [bulg. domakin] 87, *stăpânul casei, gospodar.*
dunche, ir. [cr. dunke < it. dunque] 74, *deci.*
dvoĭec, ir. [cr. dvojak] 72, *geamăn.*
dźimicá [lat. *demīcare < mīca, -am] 63, *dumicà;* ar. dińicare (si) 101, 107, *a se sfâșià.*

ea, ar. 97, *ia!*

fàlăgă, megl. [ngr. φάλαγγας, *ori* bulg. fala(n)ga] 81, 82, *bucată de lemn în care erau prinse picioarele celui ce erà pedepsit, bătut.*
fârę, ir. [lat. ad foras] 76, 77, *afară.*
felezui [ung. felezni] 37, *a curățì de pleavă.*
fet, ir. 72, *făt, băiat.*
fidane, ar. [turc. fidan, bulg. fidan, *ori* alb. fidane<gr. biz. φυτάνη 104, *vlăstar.*
filadă, megl. [ngr. φυλλάδα] 83, *cărticică.*
flueraș 47, *cel care cântă din fluier.*
fosolaș [ung. faszállítás] 47, *procurare, aprovizionare.*
ftari, megl. 87 = ar. ahtare.
fumeal'e, ar. [lat. famĭlĭa, -am] 99, 100, 106, *familie.*
fușt, megl. [lat. fustis, -em] 87, *cârlige de împletit.*

ganéĭ [cr. ganati] 71, 72, 74, *a vorbì, a zice.*
gărnaț, megl. [lat. *granaceus, -a, -um < granum] 82, *de grâu.*
gărnișoară, megl. 83, *porumb.*
gĭangaloț, megl. [turc. ğenk alati] 87, *unelte.*
gospodâr, ir. [cr. gospodar] 72, 73, 74, *stăpân.*
gospodin, goșpodin, ir. [cr. gospodin] 73, 75, 77, *domn.*
gràmată, ar. [ngr. γράμμα] 95, 96, *literă.*
granat 33, *plantă (chrysanthemum parthenium).*
grănaț, megl. 86=gărnaț.
gripiri, megl. 82, *a da drumul, a slobozì.*
gropițaș 47, *gropar*

gustiri, megl. [bulg. goştavam] 85, 86, *a ospătà.*

hale, ar. [turc. hal; *comp.* ngr. χάλι 95, *hal, stare de plâns.*
hâlă [sârb. ala; bulg. hala] 64, *fiară; duh rău; monstru.*
hămeşag [ung. hamisság] 48, *înşelăciune, vicleşug.*
haraŭă, ar. [ngr. χαρά; *comp.* bulg. hara] 97, 102, *bucurie.*
hărğuire, ar. [*der. din* turc. harğ; *comp.* alb. arğoj] 99, *a da, a dărui.*
hicĭ, ar. [turc. bulg. hič] 98, *nimic.*
hiti, ir. cr. hititi] 76, *în pasajul acesta are înţelesul special de „a deschide", dar de obiceiu înseamnă „a aruncà".*
hĭumusire (si), ar. [ngr. χυμίζω] 103, *a se repezì asupra cuivà.*
hoară, ar. [ngr. χώρα] 94, 95, 96, *sat.*
hreapcă 25, *pădure de lăstar.*
hunţut, ir. [cr. huncut < germ. Hundsfott 76, *om năsdrăvan, al dracului.*
hut, ar. [*comp.* alb. hutak', *prostălău,* hutoń, *a se prostì;* ngr. κουτός, turc. kut, *prost*] 94, *nebun, prost.*
hvâlę, ir. [cr. hvala] 77, *mulţumire.*

ĭa... ĭa, megl. [bulg. ja... ja] 86, *ori... ori.*
ĭachetę, ir. [cr. jaketa < it. giacchetta] 72, *haină scurtă.*
ĭazăcă, ar. [turc. yazyk] 106, *pierdere, pagubă.*
ĭerbărit 16, *taxă pentru păşunat.*
ĭezdi, ir. [cr. jezditi] 75, *a călărì.*
ilichiĭe, ar. (ngr. ἡλικία] 106, *vârstă.*
îmbuna 3, *a nădăjduì să dobândeşti cevà.*
imnare, ar. 98—ir. ămna.
împărea 60, *a păreà.*
împuĭa 47, *a săpà, a sculptà în lemn.*
încherba (a să) 4, *a se adunà la un loc.*
inde 53, *unde.*
înfurmà 45, *a pune la cale, a înfiinţà; a întemeià mai bine.*
inĭe 62, *unde.*
ĭohchéĭ, ir. [cr. jaukati] 76-77, *a strigà, a sbierà, a se văità.*
ĭortoman [*der. din* turc. yort] 11, *puternic, de frunte, bogat.*
ispriminiri (si), megl. [bulg. izpriměnjam] 87, *a se premenì.*
iţi, ar. 97, *orice.*
ĭu, ar. [lat. u b ī] 100, 102, *unde.*
ĭundi, megl. 88 *unde.*
ĭuve, ir. [*din* ĭu, *la care s'a adăugat* -ve *după*

ven. ove] 71, 73, 76, *unde.*

izmet, megl. turc. bulg. izmet] 86, *slujbă la biserică.*

jalostăn, ir. [cr. žalostan] 73, *trist.*

jivi, ir. [cr. živiti 74, *a trăì.*

juruit 28, *făgăduit (aici înseamnă propriu zis „primit, lăsat prin moștenire").*

ksilupinachea, ar. [ngr. ξύλον πινάκιον 94, *cap de lemn.*

laf, megl. bulg. laf < turc. laf 83, 84, *vorbă.*

laĭ, ar. 100, *negru;* 105, 106, *sărman, nenorocit.*

lamură 42, *metal curățit de orice amestec.*

largu, ir. [ven. largo 72, *departe;* 76 *mult.*

le, ar. [bulg. le] 104, 105, *particulă ce se pune pe lângă vocative.*

lea 7, *a 3-a pers. sing. a subj. lui* a la.

lichitură 22, *boală ce vine din frică, din dragoste, și despre care poporul crede că e pricinuită de Sburător.*

lĭemn 47, *arbore.*

lilice, ar. *der. din* alb. l'ul'e; *comp.* bulg. lulicka] 104, 105, *floare.*

lişt, ir. cr. list] 73, *scrisoare.*

loagăr [germ. Lager, *cu pronunțarea dialectală a lui* a *aproape ca* o] 43, *lagăr.*

locandę, ir. [ven. locanda] 73, *birt.*

lugursire, ar. [ngr. λογαριάζω] 98, *a socotì.*

lumachiă, ar. 100, *creangă.*

ma, ir. [ven. *ori* cr. ma] 75; ar. [ngr. μά, *ori* bulg. ma < it. ma; *comp.* alb. ma] 96, 102, 103, *însă.*

macă, ar. [ma + că] 96, *dacă.*

macavà 7, *mucavà.*

măcĭcat, megl. [*der. din* măcĭucă: măcĭucat > măcĭcat] 83, *mare.*

maĭę, ir. cr. maja] 73, 74, *mamă.*

maĭstur, megl. 87 [bulg. majstor]—ar. mastur.

maloteà [turc. mallota] 6, *scurteică pe care o poartă țărancele la sărbători.*

mănăturĭ 63, *farmece.*

măncos, megl. [*der. din* vbulg. mąka 84, *greu.*

mandat, ir. ven. mandato] 75, *citație la tribunal.*

mară 50 = marhă.

mărat, ar. 94, 102, 104, *sărman, nenorocit.*

marhă 44, marvă 61 [ung. marha], *vită*.
maș, ar. [ma<lat. magĭs +-și] 97, 100, 103, *numai, tot*.
mastur, ar. [bulg. mastor; comp. ngr. μάστορης] 98, 99, 102, 103, 104, *meșter (în spec. zidar, tâmplar)*.
masturie, ar. [ngr. μαστοριά], *meșteșug*.
mbăreață, ar. [*der. din* mbar „*cu bine*" *și acesta din* alb. mbarε], 102, *voie bună*.
mease, ar. [ngr. μέση] 94, *mijloc*.
meritéĭ, ir. [ven. meritar] 74, *a merità*.
mes, megl. [lat. mēnsis, -em] 84, *lună*.
micutśel 52, *mititel*.
milcui (a să) [*comp.* bulg. milkam se; ceh. milkovati se] 7, *a se rugà*.
milğană, ar. [ngr. μελιτζάνα (<it. melanzana; *comp.* alb. mel'indzanε), *cu fonetismul alterat sub influența lui* pîtlîgeană] 104, *patlageà*.
minduire (si), ar. [*der. din* minte, *după* alb. mεndoń] 95, 99, 100, 106, *a se gândì, a chibzuì*.
mînînțăl 36, *mărunțel, mic*.
mirluxire, ar. ngr. μοιρολογῶ] 105, *a bocì*.
mogîndźață 64, *arătare ciudată, cevà mare, mătăhălos*.
mprustare, ar. 102, *a ridicà*.
mulament 43, *monument*.
muntrire, ar. [vbulg. motriti] 100, 103, *a privì*; 101, *a ținea samă de cevà*.
mununĭ [lat. *molo, -onem<mola, -am] 63, *cunună de mireasă*.
Muroń, Muroańe [*der. din* vbulg. mora] 61, 62, *Moroiu, Moroaică*.
mursăca [lat. morsĭcare] 21, *a mușcà mereu din cevà, a sfâșià*.
mușat, ir. 72, 77, *frumos*.

năirire (si), ar. [*rezultat din* nărăire *(ce e întrebuințat alături de această formă și corespunde* dr. înrăire); *fonetismul a fost alterat sub influența* bulg. najadjati, *a se supărà*] 106, *a se supărà*.
napcum, megl. 87, 89, *apoi*.
năs, năsă, ar. [lat. ĭpse, -um; ĭpsa, -am] 94, 95, 97, 101, 102, 103, 104, 107, *dânsul, dânsa*.
nat, ar. [lat. natus, -um] 101, *copil*.
năvădi [vbulg. navesti] 19, *a trece firele urzelei prin ițe și prin spată*.

nazat, ir. [cr. nazad 74, *îndărăt.*

nchisire, ar. [ngr. ἀναίγω] 98, 102, *a pornì la drum.*

ndreadzire, ar. [n(=în)+dreadzire < lat. dīrĭgĕre] 100, *a pregătì; si* ~ 102, *a se gătì.*

ne, ir. [cr. ne] 75, *nici.*

neca, ir. [cr. neka] 73, 76, 77, *ca (să).*

nepi (si), ir. [cr. napijati] 76, *a se sătură de băutură.*

nępusti 66, *a aruncà.*

nerescuţ, ir. [ne + rescuţ, *corespunzător* dr. desculţ, *cu înlocuirea prefixului* des- *cu* res-] 75, *încălţat (propriu zis „nedesculţ").*

nică, ar. 104, 106, *încă.*

nimprustat, ar. 101, 104, *care nu poate sta sus, în picioare.*

niscîntn, ar. [lat. nescio quantus] 94, *câtva.*

notarăş 66, *notar.*

ńertic [ung. mérték] 36, *mertic, vas de lemn, baniţă mai mică pentru măsuratul grânelor.*

obet, ir. [cr. objed] 74, *masă, prânz.*

obisi, ir. [cr. objesiti] 74, *a spânzurà.*

oblu [vbulg. oblŭ] 4, *rotund, în formă de cerc.*

oboroc [rut. uborok; sârb. uborak] 36, *vas de lemn, baniţă pentru grâne.*

ocnę, ir. [cr. okno 71, 76, *fereastră.*

odgovori, ir. [cr. odgovoriti] 75, 76, 77, *a răspunde.*

odobai 36, *car pentru transportat grânele.*

odolean [sârb. odoljan; rut. odol'an] 11, 30.

ontrat, ir. [cr. ontrat] 71, 74, *odată.*

otproşti, ir. [cr. oprostiti, *cu* ot- *introdus dela alte derivate cu acest prefix*] 74, *a iertà.*

ovotę, ir. [o + ven. volta] 71, *în acelaşi timp.*

pac, ir. [cr. pak] 76, *atunci.*

pade, ar.: îm ~ 96, *jos.*

pălacărsi, ar. [ngr. παρακαλῶ] 99, 103, 104, *a rugà.*

palaţ, ir. [cr. palac < it. palazzo] 74, *palat.*

paradz, ar. [ngr. παρᾶδες < turc. para] 95, *parale.*

patroancî 38, *monedă mai mare, aici: piesă de cinci lei (în Transilvania:* potoroancă, *piesă de patru creiţari).*

pednaïst, ir. [cr. petnaest] 73, *cincisprezece.*

pint'ina 57, *a lovì cu pintenii.*

piridire, ar. 100, *a ciripì.*
piséĭ, ir. [cr. pisati] 73, 75, *a scrie.*
plecni, ir. [cr. pregnuti] 77, *a se plecà.*
plivăiri, megl. [bulg. plivam 88, *a plutì, a înnotà.*
pliguire, ar. [ngr. πληγόνω] 106, *a rănì.*
pocle, ir. [cr. potle] 75, *atunci.*
pocusi, ir. cr. pokusiti 75, *a gustà.*
podlog, ir. [cr. podloga] 75, *talpă.*
pohidă: în ~ 17 *împotriva, în ciuda...*
polim, ar. [ngr. πόλεμος] 105, *războiu.*
polog [vbulg. pologu] 8, *iarba cosită ce se răsfiră ca să se usuce.*
portuner, ir. ven. portiner] 76, 77, *portar.*
postavă [sârb. postəva] 63, *albie mai mare.*
pośitură 63, *rău pricinuit de duhurile care pocesc.*
potuci, ir. [cr. potući] 75, *a lovì.*
poturĭ [turc. potur; *comp.* bulg. poturi] 5, *nădragi largi.*
pozunar 48, *buzunar.*
prichini (se), ir. [cr. prekinuti] 71, *a se rupe.*
prigodę, ir. [cr. prigoda 73, *întâmplare.*
prima, megl. [lat. prīmus, -a, -um] 87, 88, *întâiu (ca adj. și adv.).*
primnare (si), ar. 100, *a se plimba.*
priștitari, megl. [pri- (< bulg. pri-)+știtari, *a aștepta; format de altfel după* bulg. pričakvam, *a eșì în cale,* čakam, *a aștepta*] 85, *a întâmpinà.*
priună, megl. lat. per una] 86, 88, *împreună.*
prizițiri, megl. [pri- (< bulg. prĕ)+zițiri; *comp.* bulg. prégovarjam, *a repetà* 83, *a zice din nou.*
Probajenĭ [vbulg. prĕobraženije] 42, *Schimbarea la față.*
prumuta 49, *a împrumutà.*
psăliri, megl. [ngr. ψάλλω] 85, *a cântà.*
puvili, megl. [bulg. povelivam] 89, *a stăpânì (propriu zis „a poruncì").*

răcut 33, *recrut.*
răcuta 33, *a recrutà.*
răgută 48—răcut.
rănturna 60, *a se înturnà, a se întoarce.*
răpusari, megl. lat. repausare] 89, *a se odihnì.*
rareĭe 15, *bălării.*
rescepi, ir. 76, *a desface cepul.*
resclʼide, ir. 76, *a deschide.*

restrjéĭ, ir. [cr. rastrgnuti] 76, *a face bucăți, a sfâșià.*
rıntĭeza 53, *a nechezà.*
romoniţî [*comp.* rut. romanec; pol. rumianiec] 29, *mușețel.*
rucĭoc, megl. bulg. ručok 85, *prânz.*
ruciri, megl. [bulg. ručam 88, *a prânzì.*
ruda [ung. rúd] 47, *prăjină.*

săldi, megl. [turc. salt, *contaminat cu* sade; *comp.* sârb. salt; bulg. sade, *numai*] 86, *numai.*
samo, ir. cr. samo] 76, *numai.*
săndeţ, ir. vbulg. sądĭcı] 76, 77, *judecător.*
sărbiri, megl. [lat. servīre] 89, *a lucrà.*
scînteuţî 29, *plantă: bănuți (bellis perennis).*
scl'ĭaŭ, ar. [ngr. σκλάβος] 99, *slugă (propriu zis „sclav").*
scofeli 10, *a adunà, a luà de ici și de colò.*
şcorńę, ir. [cr. škornja] 75, *cizmă.*
şcret, ar. [alb. škretɛ] 106, *pustiu, singur.*
şcul'ĭę, ir. [cr. škulja] 76, *gaură.*
scul'iò, megl. 82, 83, 86; ar. 94, 95, 96, 97, 98 [ngr. σχολεῖον], *școală.*
scutar [vbulg. skotarŭ] 51, *ciobanul însărcinat cu ținerea socotelilor la stână.*
selo, ir. [cr. selo] 73, *sat.*
seś 52, *om uscat, istovit.*
sfitiri[1], megl. bulg. svĕti 88, *a luminà.*
sfitiri[2], megl. [bulg. svetjavam] 89, *a sfințì.*
sicher, megl. turc. šek'er, *ori* bulg. šeker; *comp.* alb. šek'er 82, *zahăr.*
sicul'ĭ, megl. ngr. σακκούλι 82, *traistă.*
şılboc [germ. Schildwache 47, *sentinelă.*
silvi 16, *a da (propriu zis „a servì").*
sımań, ir. slov. semenj] 75, *bâlciu.*
sinia, megl. [turc. sini 86, 87, *masă.*
sîpit [turc. sepet] 38, *sip t, cufar.*
siromah, ir. cr. siromah] 75, 76, 77, *sărac.*
şîţa [bulg. sarb. štica] 12, *scândur subțire, șindrilă.*
snagă [sârb. snaga 63, *putere, vlagă.*
solgăbirau ung. szolgabiró] 66, *subprefect.*
sprigurare, ar. 102, *a legà cu jurământ, a conjurà.*
şpuştéı, ir. cr. spuštati 76, *a da drumul, a slobozì.*
sramotit, ir. cr. sramotiti 74, *rușinat.*
stizmusire, ar. [*der. din* stizmă < ngr. στήσιμον] 103, *a zidì.*

stobor [vbulg. stoborŭ] 21, *gard; aici cu înțelesul figurat de „cevà ce încercuește, ce învălueește“.*
străfita 20, *a strănutà; aici cu înțelesul de „a necheză“.*
straĭță [gr. biz. τάγιστρον, *comp.* ngr. τάιστρο, τράιστο, *din care* traistă *și acesta devenit* straiță (*comp.* alb. straitsε) *prin contaminare cu vre-un cuvânt strein (comp.* sârb. stranjac, *coș ce se duce pe spinarea calului, acățat de șea*] 48, *traistă.*
străport 15, *transport.*
ștuț, ir. [cr. štut<it. astuto] 76, *șiret.*
sud, ir. [cr. sud] 75, *judecată; 76, judecătorie.*
sufulca [lat. *subfollĭcare<follis, -em] 62, *a suflecà.*
suruepi [vbulg. sverępŭ] 36, *sirepe.*

śingătăŭ [ung. csengetö] 47, *clopoțel.*
śucălăŭ [*din tema slav.* čok-; *comp.* sârb. čokov, čokanj, *cu același înțeles ca forma românească*] 36, *cocean de porumb.*
śucóră 42, *cicoare.*
śuśuleț [*din tema* slav. čuč-, *ce apare cu înțelesul de „mic“*] 32, *cevà mic și strâns la un loc, sucit.*

tă, ar. 103, *pentru.*
tabĭe [turc. tabia] 15, *întăritură, redută.*
ța-ișta, ir. 76, *aceea.*
tălciri, megl. [bulg. tlŭča] 83, *a stâlcì.*
tămăn, ir. [cr. taman] 76, *rău.*
țară, megl. 89, *pământ, țărână.*
taxĭe, ar. [ngr. τάξις] 94, 95, *clasă.*
te, ar. 96=tă.
țesăr, ir. [cr. cesar] 71, 72, 73, 74, *împărat.*
ti, ar. 106, *pentru, de;* 95 *ca; după.*
tĭa, ar. 95, *ca să.*
tĭebe 47, *sapă.*
țîpa 48, 66, *a aruucà.*
țîvlĭi [bulg. cvilja] 53, *a necheză.*
toci (se), ir. [cr. točiti] 76, *a se vărsà, a eșì afară.*
tọpsîcat [lat. toxĭcatus, -a, -um] 14, *înveninat.*
tọr, megl. 84, *pl. m. dela* tari, *atare.*
tọrbę, ir. [cr. torba < turc. torba] 76, *traistă.*
torbițę, ir. [cr. torbica] 75, *dim. lui* torbę.
trudăn, ir. [cr. trudan] 73, *obosit.*
tų, ar. [lat. ĭntro] 93, 94, *în.*
tuchit 32, *pitit.*

tuĭagă, megl. [bulg. tojaga] 83, *băţ.*
tuna 47, *a coborî.*
ϑemel'u, ar. [ngr. ϑεμέλιον; *comp.* alb. ϑemel] 100, 103, *temelie.*

ubor, ar. [alb. obor<bulg. dbor] 100, 105, *curte.*
uglindală, megl. [bulg. ogledalo; *prezenţa lui* -in- *arată de altfel că* uglindală *a rezultat dintr'o formă mai veche ce a trebuit să existe şi în megl.*, *uglindă, *corespunzătoare* dr. oglindă *şi derivând din* vbulg. *oględa] 87, *oglindă.*
uleĭ [bulg. ulej 6, *coş (în spec. de albine).*
ulma 4, *a simţì trecerea cuivà printr'un loc, a da de urma cuivà.*
unèciĭcut, megl. 87, *puţin.*
urdini, megl. [lat. o r d o, -ĭ n e m, *cu fonetismul alterat* (u *în loc de* o, oa) *sub influenţa lui* urdinari *sau a* bulg. ured] 85, *rând.*
uredi (se), ir. [cr. uvrijediti] 75, *a se supărà, a se simţì jignit.*
ursiri, ar. [ngr. ὀρ'ζω] 99, *a dorì.*
uşui 13, *a alungà o pasăre, zicându-i „uş! uş!"*

văcot, megl. [turc. vakyt] 85, 86, *vreme.*
văl'e, ir. [cr. valje] 76, *îndată.*
vavic, ir. [cr. vavijek] 77, *mereu, totdeauna.*
vghĭera 11, *a sbierà.*
vghivăsire, ar. [ngr. διαβάζω] 97, *a cetì.*
vichéĭ, ir. [cr. vikati] 77, *a strigà.*
vidélă, megl. [bulg. vidĕlo] 88, *lumină.*
viforît 10, *ce viforeşte.*
vinars 48, 52, *rachiu.*
virui, megl. [bulg. vĕr[u]vam] 81, *a crede.*
vivlię, ar. [ngr. βιβλίον 94, *carte.*
vivoraşti 36, *ca viforul, viforind.*
vodenĭac, ir. cr. vodenjak] 73, *care a fost găsit în apă.*
vraniţă [sârb. vratnice] 48, *poartă.*
vreda, ir. [cr. vreda] 76, *îndată.*

xeană, ar. ngr. ξένα] 99, *ţară streină, streinătate.*
xighisire, ar. [ἐξηγῶ] 97, *a traduce, a explicà.*

yìe, ar. [ngr. βία] 101. 103, *grabă.*

za, ir. [cr. za] 75, 77, *(ca) să.*
zăcréştiri, megl. [bulg. za- + créştiri; *comp.* bulg. zaras[t]vam < za- + ra-

s[t]vam, *a crește*] 82, *a crește mai mare*.

zăgrni, ir. [cr. zagrnuti] 77, *a acoperì*.

zălĭetśi [*ca formă pare să fie* sârb. zaleteti, *dar după înțeles e mai curând* sârb. izleteti, *a sburà afară*] 64, *a sburà, a eșì*.

zănăĭat, megl. [bulg. zanajat<turc. sanaat] 87, *meșteșug*.

zăpor [ung. zápor] 17, *revărsare de apă, puhoiu*.

zbiś 62, *biciu*.

zbor, ar. [bulg. sbor] 94, 95, 97, 99, 104, *cuvânt, vorbă*.

zburare, ar. [bulg. sbor(u)vam] 94, 103, *a vorbì, a spune*.

zdolun, ir. [cr. zdolun] 72, *la vale*.

zgoĭi, ir. [cr. (u)zgoijti] 72, *a crește (a educà)*; se ~ 73, *a crește mare*.

zlaten, ir. [cr. zlatan] 72, 73, 74, *de aur*.

zvadi, ir. [cr. izvaditi] 76, *a scoate*.

źălişte [rus. žilište]: în źăliştea vîntuluĭ 36, *în locul unde stă, de unde pornește vântul*.

źuncalăŭ 34, *junc mai mare*.

CUPRINSUL

CUPRINSUL